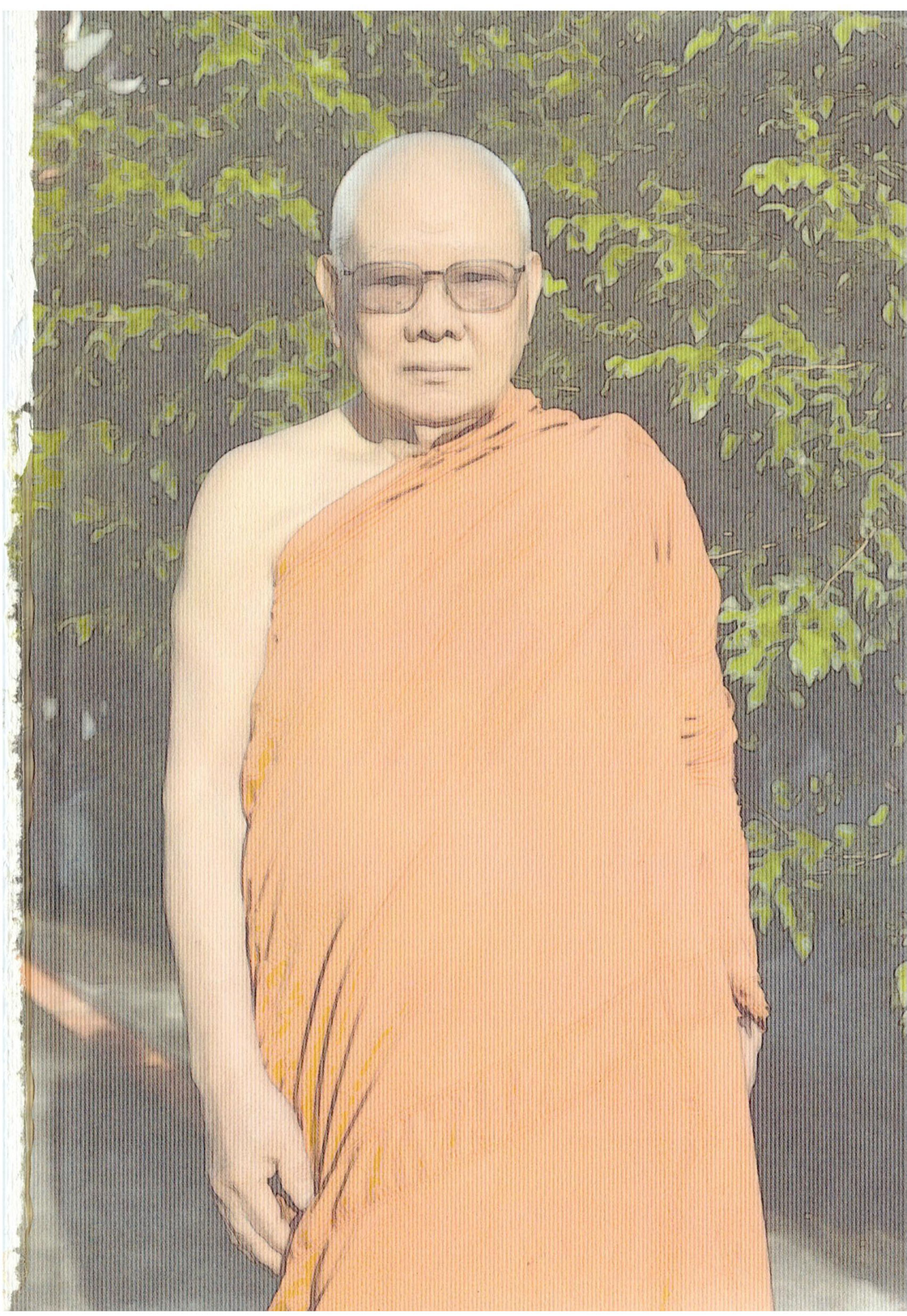
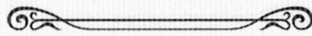
จตุราสีตยานุสรณ์

จตุราสีตยานุสรณ์

ปญฺญาวโร

ปุพพาจริยวันทนา

ภาสโน อภิธมฺมํ โย

นุสฺสโร ตํ ขเณ ขเณ

วฑฺฒโน สาสเน ปญฺโญ

โน จฏฺฐาเน นิโยชโก

“อาจารย์พระมหาภานุวัฒน์ ปิยสีโล เป็นพระเถระผู้กล่าวสอนพระอภิธรรมมายาวนาน,

ระลึกนึกถึงพระอภิธรรมอยู่เป็นนิจ,

เจริญทั้งปัญญา มีความรู้ความสามารถทางพระอภิธรรมเป็นพิเศษ เจริญด้วยวัยวุฒิ และ คุณวุฒิ,

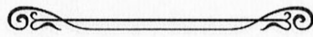
มิได้เคยแนะนำในทางที่ไม่ควรโดยประการใด ๆ,

ข้าพเจ้าขอน้อมถวายความเคารพแด่พระเถระผู้เป็นบูรพาจารย์รูปนี้ตลอดกาล เทอญ”

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ครุวันทนา

ปิโย ครุ ภาวนีโย,
ยตีนํ’ จริยาสโภ.
สีลคุคุโณ กามทูโห,
ลชฺชี สทฺธมฺมคารโว

“พระมหาเถระใด, คือ ‘บรมครูผู้เป็นที่เคารพรักของมวลศิษย์’,

มีปฏิปทาน่ายกย่อง, เป็นปรมาจารย์ของครูอภิธรรม,

ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ, มุ่งมั่นทุ่มเทให้วิชาความรู้ด้านอภิธรรมตลอดกาลนาน,

เป็นลัชชีภักดีในพระสัทธรรมอยู่เนืองนิตย์,

ข้าพเจ้าเหล่าศิษยานุศิษย์ทั้งหลายขอน้อมถวายอภิปุพพังคมะสักการะวันทนาแด่พระมหาเถระ ผู้เป็นอาจารย์มีนามฉายาเรียกขานว่า “ปิยสีโล” นั้น ด้วยความเคารพ”

อาจารย์จำรูญ ธรรมดา
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

คำนำ

หลายต่อหลายครั้งผมได้สังเกตชีวิตที่ผ่านมาถึงห้าสิบปีของผม ว่าได้สั่งสมประสบการณ์มามากมายทั้งจากเรื่องที่ร้ายและเรื่องที่ดี ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านวิกฤติหลากหลาย ฝ่าฟันปัญหามากมาย ในขณะเดียวกันสิ่งที่ได้รับในบางช่วงบางคราวของชีวิตล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ประสบความสำเร็จทั้งทางด้านการเรียน การงาน ชีวิตความเป็นอยู่ จนทำให้ลืมประสบการณ์ที่ไม่ดีไปได้ในบางขณะ นับจนถึงปัจจุบัน ผมได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองนานัปการ อันเป็นเหตุให้ได้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของการสู้ชีวิตอย่างหนักหนาสาหัส และการได้ใช้ชีวิตอยู่กับความสะดวกสบายอย่างมากในหลาย ๆ วาระของชีวิต จนเมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี ๒๕๕๗ ในขณะที่ผมกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะตรี ความคิดของผมก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ผมรู้สึกว่าผมรู้น้อยมากจนแทบจะเรียกได้ว่าผมไม่รู้อะไรเลย เพราะผมได้รับรู้เรื่องราวชีวิตอันทรงคุณค่าของพระอาจารย์ภาฯ ที่ผ่านประสบการณ์มากมายในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดจากคำบอกเล่าของท่าน

เดือนพฤศจิกายน ปี ๒๕๕๗ ผมมีโอกาสได้รับใช้ดูแลพระอาคันตุกะที่เดินทางมาสอบพระอภิธรรมและจำวัดอยู่ที่คณะ ๑๗ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วันนั้นพระอาจารย์ภาฯ กำลังจะออกจากกุฏิคณะ ๒๓ ซึ่งอยู่ตรงกันข้าม เพื่อเดินไปสอนพระอภิธรรมชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะโทที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย เป็นครั้งแรกที่ผมได้เข้าไปกราบและแนะนำตัวให้ท่านได้รู้จัก วันนั้นผมได้ถ่ายภาพของท่านเพื่อนำไปประกอบทำเนียบอาจารย์สอนพระอภิธรรม และได้ถ่ายรูปร่วมกันกับท่านอีกหนึ่งภาพ พระอาจารย์ภาฯ จึงจำผมได้ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

เมื่อผมได้ผ่านการเรียนมาถึงชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะโทในปี ๒๕๕๘ ผมมีโอกาสได้รับใช้พระอาจารย์ภาฯ อย่างใกล้ชิดทุกวันในฐานะเด็กวัดที่คอยปรนนิบัติดูแลความสะอาด ซักผ้าล้างชาม และถวายงานต่าง ๆ ทุกวันหลังเลิกเรียนผมจะเดินไปส่งท่านที่กุฏิ และปฏิบัติภารกิจอยู่อย่างนี้มาโดยตลอด ในการปฏิบัติหน้าที่เด็กวัดคราวแรก ๆ ผมรู้สึกตื่นเต้นระคนไปด้วยความเกรงขามต่อท่าน เป็นอย่างมาก ด้วยความที่ท่านเป็นผู้ที่มีระเบียบในการใช้ชีวิตในทุก ๆ ด้าน ผมระลึกอยู่เสมอว่าการทำตามระเบียบของผู้อื่นไม่ใช่เรื่องยากหากเรามีความตั้งใจและเอาใจใส่ด้วยความจริงใจ แต่ส่วนที่เป็นความท้าทายคือ

ผมจะทำอย่างไรให้เข้าใจระเบียบต่าง ๆ ของท่านได้ทั้งหมด เพื่อถวายการรับใช้พระอาจารย์ได้อย่างถูกใจและมีประสิทธิภาพ ระยะเวลาเท่านั้นที่เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงใจของผม

ระยะเวลาผ่านไปหลายเดือนพระอาจารย์เริ่มวางใจ เมื่อผมเข้ามารับใช้ท่านที่กุฏิ ทุกวันหลังจากเสร็จงาน พระอาจารย์ภาฯ จะชวนคุยอย่างเป็นกันเอง ถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ได้รับฟัง ผมรู้สึกประทับใจในเรื่องราวและประสบการณ์ของท่านเป็นอย่างมาก ยิ่งฟังก็ยิ่งน่าศึกษาเรียนรู้ สิ่งที่ผมได้รับรู้ทุกวันคือความเป็นผู้ใฝ่การศึกษา เป็นพหูสูตที่รู้ครบและรู้จริงโดยเฉพาะเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้นแบบของนักการศึกษาที่ควรเอาเยี่ยงอย่าง เป็นผู้มีธรรมะในหัวใจอยู่ทุกเมื่อ และสิ่งที่สำคัญที่สุด พระอาจารย์ภาฯ เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน และควรแก่การเคารพอย่างยิ่ง

โลกทัศน์ของผมเปลี่ยนไปอย่างมากหลังจากได้ซึมซับบุคลิกอันอ่อนโยนและความมีเมตตาที่พระอาจารย์ภาฯ ได้แสดงออกต่อผมมาโดยตลอด ความคิดเห็นของลูกศิษย์หลายต่อหลายท่านอาจจะมีความแตกต่างออกไปจากสิ่งที่ผมได้รับจากท่าน ผมสามารถยืนยันได้ว่าท่านเป็นผู้ที่มีจิตใจ

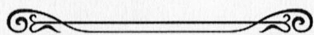
อ่อนโยนและมีความเมตตาอย่างสูง อาจจะเพียงเพราะว่าลูกศิษย์หลายต่อหลายท่านไม่มีโอกาสได้เข้ามารับใช้ท่านอย่างใกล้ชิด ผมจึงมีความคิดว่าประสบการณ์ชีวิตของพระอาจารย์ภาฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีโอกาสได้รับรู้รับทราบ ผมจึงเริ่มถ่ายทอดคำสอนและบทสนทนาของท่านผ่านทางเฟซบุ๊กของผมในชื่อเรื่องว่า **"หลวงพ่อเล่า เรานั่งฟัง"**

"จตุราสีตยานุสรณ์" แปลว่า **"อนุสรณ์สำหรับอายุแปดสิบสี่ปี"** ซึ่งเป็นคำบาลีที่พระอาจารย์ภาฯ มีความประสงค์ให้ใช้เพื่อเป็นชื่อของหนังสือเล่มนี้ และนำมาเป็นหนังสือที่ระลึกในงาน **"จตุราสีตยายุวัฒนมงคล"** ซึ่งแปลว่า **"งานฉลองมงคลอายุครบแปดสิบสี่ปี"** ในวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๐

ผมหวังว่าเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือ **"จตุราสีตยานุสรณ์"** ที่ท่านได้อ่านอยู่นี้ จะสร้างแรงบันดาลใจให้ทุกท่านได้มีใจใฝ่การศึกษาและมีธรรมะขององค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าเป็นวิหารธรรมประจำใจตลอดไป ขออนุโมทนาสาธุการกับเจ้าภาพทุกท่านที่ได้มีส่วนสนับสนุนการจัดงานในส่วนต่าง ๆ รวมทั้งการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ปญฺญาวโร

ประวัติพระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล (ด่านจำนงค์)

เกิดวันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๔
เป็นบุตรของ นายปิ้ง และ นางพูน ด่านจำนงค์
บ้านเกิด หมู่ ๕ ตำบลบ้านแก้ง (ศาลาลำดวน)
กิ่งอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี
(ปัจจุบันคือ อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว)
จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔
จากโรงเรียนประชาบาลบ้านแก้ง

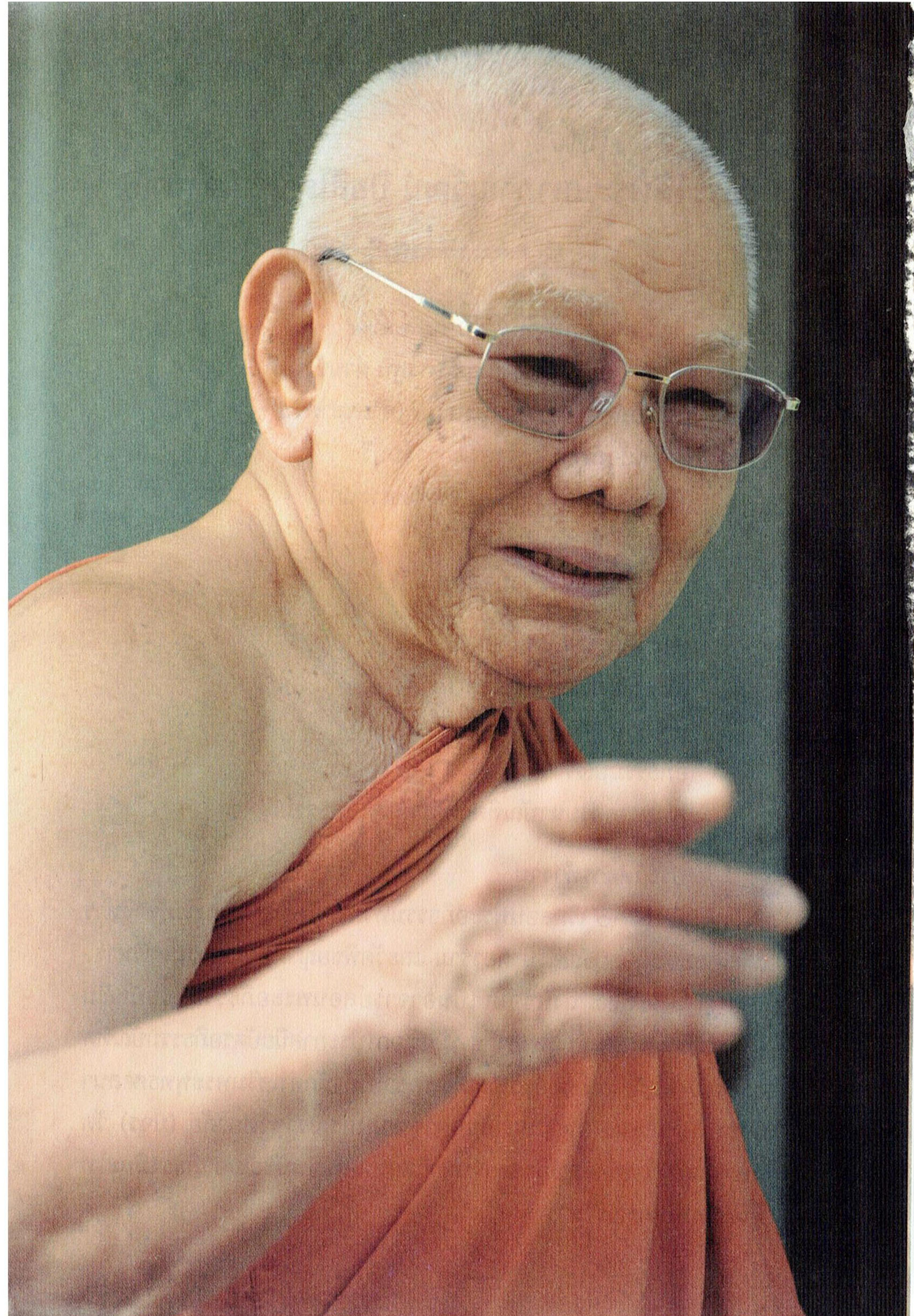
ประวัติการศึกษา

เปรียญธรรม ๔ ประโยค
นักธรรมเอก
อภิธรรมบัณฑิต
พุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (อภิธรรม)

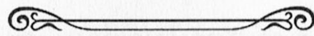
ประวัติการทำงาน

ปี ๒๕๑๐ เริ่มสอนพระอภิธรรมที่วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร และเคยสอนที่วัดบุรณศิริมาตยาราม และวัดพิชยญาติการามวรมหาวิหาร

ปี ๒๕๑๑ ถึงปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนพระอภิธรรม ชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะโท และชั้นมหาอาภิธรรมิกะเอก (ประกาศนียบัตรอภิธรรมบัณฑิต (ป.อบ.)) ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย (อชว.) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร และชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะโท ที่วัดสามพระยาวรวิหาร

ปัจฉิมนิเทศจากพระอาจารย์ภา ฯ
ในโอกาสปิดคอร์สมัชโท ๒๕๕๘

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เป็นวันสุดท้ายของการเรียนการสอนพระอภิธรรมของชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะโท อาจารย์พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล ให้โอวาทแก่ลูกศิษย์ดังนี้

วันนี้เป็นวันสุดท้ายของการเรียนการสอนในชั้นมัชโท แห่งนี้ที่วัดสามพระยา เป็นเวลาสามปีครึ่ง ที่นักศึกษาทุกท่านได้เข้ามารับการอบรมความรู้ทางธรรมะในโรงเรียนสอนพระอภิธรรมแห่งนี้ บางท่านก็มีวิริยะ เรียนชั้นมัชตรีเพียงหกเดือนก็ขึ้นมาเรียนต่อชั้นมัชโทเลย บางท่านก็เรียนครบเวลาหนึ่งปีตามที่ทางโรงเรียนได้วางกำหนดเวลาเอาไว้ ก็ถือว่าเป็นการจบการศึกษาไปครึ่งหนึ่งของหลักสูตรแล้ว

ที่ผ่านมาทุกครั้งที่อาจารย์ได้มาสอน ดูเหมือนจะมีอาจารย์เพียงคนเดียวที่ไม่เคยขาด นอกนั้น นักศึกษาทุกท่านไม่มีใครมาเรียนครบทุกครั้ง ขาดไปทำบุญบ้าง ขาดไปทำธุระบ้าง ไม่ว่าจะขาดด้วยเหตุผลใด ก็ถือว่าไม่ได้มาศึกษาครบทุกครั้ง หากสังเกตดูให้ดี อาจารย์ไม่เคยหยุดเพราะเป็นหน้าที่

แม้จะป่วยก็มาป่วยในหน้าที่ คนสอนธรรมะ แม้มีอุปสรรคอย่างไรก็ต้องทำการสอนให้ลุล่วง แม้มีนักศึกษาน้อย ก็ต้องสอนให้นักศึกษาที่มาเรียนจำนวนน้อยได้รับความรู้ โดยเฉพาะการศึกษาธรรมะ ยิ่งผู้สอนไม่มีวินัย ผู้เรียนก็จะไม่มีวินัยมากกว่า การสอนธรรมะ ไม่ใช่สอนแต่ตัวหนังสือ ต้องสอนให้รู้ถึงความสำคัญที่ตัวหนังสือเหล่านั้นสะท้อนให้เห็น การเรียนธรรมะก็เช่นกัน ไม่ใช่ว่าเรียนเพื่อให้จบ แต่ต้องเรียนเพื่อให้ครบ การเรียนไม่เคยจบอยู่ที่บทสุดท้าย โดยเฉพาะการเรียนธรรมะ นักศึกษาต้องหมั่นทบทวนความรู้เสมอ ๆ

ก็หวังว่าความรู้ที่นักเรียนทุกท่านได้รับในเวลาหนึ่งปีเต็ม จากการเรียนปฏิจจสมุปบาทก็ดี การเรียนปัฏฐานก็ดี การเรียนสมถวิปัสสนาก็ดี จะเป็นข้อมูลให้นักศึกษาทุกท่านได้นำไปหาความรู้เพิ่มเติมในการศึกษาพระไตรปิฎกต่อไป และที่สำคัญที่สุดคือการนำความรู้ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ประโยชน์ของการรู้ธรรมะ ก็คือการสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง สังคม และประเทศชาติ ประเทศไทยทุกวันนี้เรียกว่าอยู่ในความสงบ แม้จะมีรัฐบาลที่มาจากทหาร แต่สิ่งที่ได้มาคือไม่มีการประท้วง ก่อความวุ่นวายจากทั้งสองฝ่าย ไม่เช่นนั้น บ้านเมืองก็จะวุ่นวายต่อไปหากทหารไม่ทำอะไร

ผู้มีอำนาจบางคนหนีไปอยู่ต่างประเทศเพราะคิดว่าอิสระกว่า แต่ก็ไม่สงบ ทหารเขาไม่อยากให้ประเทศวุ่นวายเขาจึงเข้ามาจัดการ เขาเกรงว่าประเทศจะเสียหาย แม้เขาเข้ามาควบคุมสถานการณ์ ก็ยังมีผู้ไม่เชื่อตาม ทำตามความเชื่อที่ต้องการไม่ยอมให้ทหารเข้ามาควบคุม แต่อย่างไรก็สู้กับทหารไม่ได้ เพราะเขามีหลักในการรักษาความสงบของประเทศ

พวกเราทุกคนก็เช่นกันต้องรู้จักวิธีสร้างความสงบภายในจิตใจ เพราะหากเราสามารถแสวงหาความสงบได้ เราก็จะมีความสุข สังคมก็จะมีความสุข ประเทศชาติก็จะมีความสุขในที่สุด

สุดท้ายนี้ อาจารย์ก็ต้องขอขมาต่อนักศึกษาหากมีการกระทบกระทั่งหรือมีคำพูดใด ๆ ทำร้ายความรู้สึกของบางท่านในขณะทำการเรียนการสอน โปรดเข้าใจว่าอาจารย์ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีอคติต่อผู้ใด เพียงหวังว่านักเรียนทุกคนเข้าใจในเนื้อหาสาระของการเรียนได้เป็นอย่างดี และมีการเตรียมพร้อมเพื่อที่จะเข้ามาเรียนมากเป็นพิเศษ

ขอให้นักเรียนทุกท่านผ่านการสอบไปได้อย่างไม่มีอุปสรรคตามสมควรแก่การเตรียมพร้อมท่องหนังสือ ผู้ท่องมากก็จะได้รับผลดีกว่าผู้ที่ท่องน้อย ก็ขอให้ทุกท่านได้รับผลที่สมควร

แก่เหตุ ให้หมั่นท่องปัญหาศกบ่อย ๆ ที่เน้นย้ำมากก็มีโอกาสออกข้อสอบมาก ที่เน้นย้ำน้อยก็มีโอกาสออกข้อสอบบ้างตามความเหมาะสม

อาจารย์ขอปิดการเรียนการสอนพระอภิธรรมชั้นมัชโท วัดสามพระยาเพียงเท่านี้ และขอให้นักเรียนทุกคนโชคดี

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

“หลวงพ่อเล่า เรานั่งฟัง”

ตอนวัยรุ่น อาจารย์ไม่กลัวใครเลย เพราะไม่เคยไปท้าตีท้าต่อยกับใคร รู้แต่ว่าเราเป็นชาวนา เราต้องทำไร่ ทำนา ไม่มีเวลาไปหาเรื่องกับใคร แต่ถ้ามีใครเข้ามาหาเรื่องในหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องมาเรียกอาจารย์ออกไปไล่ทุกครั้ง คนอื่นคงนึกว่าอาจารย์นิสัยดุร้าย เห็นอาจารย์เดินมา มันกลัวกันหมด

จริง ๆ อาจารย์ก็เคยกลัวที่สุดมาแล้ว ตอนอายุสิบหก กำลังจะเดินกลับจากนาเพื่อนบ้านที่ไปช่วยเขาดำนา เดินสักสองกิโล พอมากลางทางเป็นทุ่งใหญ่ ๆ ก็สังเกตเห็นมีตัวอะไรสีส้ม ๆ อยู่กลางนาข้างทางที่เดินกลับ พอมองดี ๆ ถึงได้รู้ว่าเป็นเสือโคร่งตัวเบ้อเริ่มเทิ่ม ตายหละสิ...ทำไงดี!! ก็เลยคิดว่าถ้าเราไม่ทำอะไรมัน มันคงไม่ทำอะไรเรา แล้วก็ก้มหน้าก้มตาเดินต่อไป พอเงยหน้าขึ้นมา หันกลับไปมองที่เดิม เสือหายไปแล้ว เท่านั้นแหละ อาจารย์รีบวิ่งกลับบ้านเลย ยอมรับว่ากลัวมาก ๆ

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๖ มกราคม ๒๕๕๙

ตอนเด็ก ๆ อายุสักสิบสอง แม่พาอาจารย์ไปกราบหลวงลุงที่บวชอยู่วัดแถวบ้าน หลวงลุงให้ตั้งนะโม อาจารย์ยังไม่เคยได้ยิน เลยท่องไม่ได้ หลวงลุงเลยท่องให้ฟัง แล้วก็บอกให้ไปหัดท่องเอง

กลับมาบ้านจำได้ทั้งหมดที่หลวงลุงสอนให้ท่อง แต่ไม่รู้ว่าเขาขึ้นต้นกันตรงไหน เลยว่ารวม ๆ วนไปวนมา บางทีก็ไปขึ้นว่า อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส แล้วค่อยต่อด้วย นโม ตสฺส.... บางทีก็ขึ้นว่า ภควโต อรหโต....เรื่อยไป แต่ก็จำได้ทั้งหมด ใครขึ้นท่อนไหนมาก็ต่อได้ทันที

หลายวันต่อมา แม่สั่งให้ไปเป็นลูกศิษย์หลวงลุง ช่วยถือปิ่นโตตอนออกบิณฑบาต หลวงลุงก็ให้ตั้งนะโม อาจารย์ขึ้นผิดขึ้นถูก แต่ก็ท่องวนจนจบได้ จนผ่านไปอีกสองสามวัน ถึงรู้ว่าพระท่านให้ตั้ง “นะโม” ก็ขึ้นต้นว่า “นะโม ตัสสะ...” นี่เอง

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๘ มกราคม ๒๕๕๙

อาจารย์เริ่มเข้ามาเรียนพระอภิธรรมที่วัดระฆัง ปี ๒๕๐๙ ช่วงนั้น อาจารย์โช ฯ (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ) ท่านอาพาธหนักมาก ได้ยินว่าท่านจะเดินสำรวจหน้าชั้นเรียนทุกชั้น ห้ามไม่ให้ครูสอนเกินเนื้อหา และนักเรียนก็ห้ามถามนอกเหนือจากเนื้อหาที่เรียนในแต่ละชั้น

ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเพราะว่าตำราหลักสูตรในระยะนั้นยังไม่พร้อมเพรียง สำเร็จรูปเหมือนในปัจจุบัน พระอาจารย์โช ฯ ท่านเกรงว่าจะเกิดความสับสนหากไม่วางกรอบการเรียนการสอนเฉพาะเนื้อหาของแต่ละชั้น

การเรียนการสอนในสมัยนั้นทำแบบรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง คือเมื่ออาจารย์จบชั้นจูฬตรี สอบผ่าน ผลการเรียนดี อาจารย์ของอาจารย์ก็ให้สอนจูฬตรีต่อจากท่านเรื่อยมา พอจบแต่ละชั้น อาจารย์ท่านก็นิมนต์ให้สอนชั้นที่เพิ่งจบทันที จนถึงชั้นมัชเอก

พอจะขึ้นมหาตรี ทาง อชว. นิมนต์ให้มาสอนมัชเอก ก็ย้ายมาสอนมัชเอกที่ อชว. สอนอยู่สองปี อาจารย์ก็เรียน

มหาตรีและมหาโทควบไปด้วย แต่ไม่ได้สอบไปสองปี ปีต่อมา เลยขอสอนมหาตรีด้วย จะได้สอบมหาตรีด้วย พอมาถึงมหาโท ก็ขอสอนมหาโทด้วยจะได้สอบมหาโท ส่วนมหาเอก ไม่ค่อยได้เรียน เพราะไม่ยาก เลยเข้าชั้นบ้าง อ่านทำความเข้าใจเอาเองบ้างแล้วก็ไปสอบ แต่ก็ยังได้คะแนนดีอยู่

อาจารย์เรียนพระอภิธรรมถึง ๑๐ ปี ถึงจะจบเป็นอภิธรรมบัณฑิตในปี ๒๕๒๐

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๘ มกราคม ๒๕๕๙

ในชั้นเรียนพระอภิธรรมตอนที่อาจารย์เรียนสมัยก่อน นักเรียนที่ตั้งใจมาก ๆ ก็มี นักเรียนที่ไม่ตั้งใจก็มี แต่ส่วนใหญ่จะตั้งใจเรียนกันมากโดยเฉพาะอาจารย์เอง กลับมาจากโรงเรียนแล้วก็ต้องมาทบทวน มองหาประเด็นที่จะใช้เป็นหลักสำหรับทำความเข้าใจ พอเข้าใจแล้วก็จะจำได้เอง อาจารย์จำไม่เก่งเลยต้องหาหลักให้เข้าใจ คนอื่นท่องสามสิบนาทีก็จำได้ แต่อาจารย์ต้องท่องสองสามวันถึงจะจำได้ เลยต้องหาหลักทำความเข้าใจ

พอทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนเสร็จแล้ว ก็เตรียมตัวสำหรับบทเรียนวันรุ่งขึ้น อาจารย์เตรียมการเรียนโดยอ่านจนเข้าใจก่อนเข้านอน ต้องมั่นใจว่าเข้าใจจริง ๆ ไม่งั้นจะนอนไม่หลับ วิธีการวัดคือเราจะตั้งคำถามมากมาย พยายามตอบเองก่อน บางทีก็เข้าใจผิด บางทีก็เข้าใจถูกแต่เราจะมีประเด็นเข้าไปสังเกตเวลานั่งเรียน อาจารย์จดคำถามที่มีและก็ถามอาจารย์ที่สอนทุกวัน บางวันท่านก็ต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติม

บางวันท่านก็ไปเรียกรุ่นพี่ที่เรียนสูงกว่าและมีความชำนาญมากกว่ามาตอบคำถามของอาจารย์

มีพระรุ่นพี่ที่เรียนก่อนอาจารย์หลายรุ่นอยู่ท่านหนึ่ง ท่านอายุน้อยกว่าอาจารย์มากแต่ท่านเข้ามาเรียนพระอภิธรรมก่อน อาจารย์อภิปรายเนื้อหาพระอภิธรรมกับท่านบ่อยครั้งมาก พวกเรายึดหลักของพระอาจารย์โช ฯ คือไม่ถามข้อมูลนอกเหนือจากที่เรียนในแต่ละวัน พระรุ่นพี่ท่านก็ตอบคำถามเฉพาะเรื่องที่เรียนในวันนั้นเหมือนกัน ประชาน่าจะรู้จักท่านนะ ท่านคืออาจารย์พระประจาก สิริวณฺโณ (พระครูภาวนาสมณวัตร วิ.) วัดปรินายก

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๙ มกราคม ๒๕๕๙

พออายุยี่สิบปี แม่ก็บอกให้บวช อาจารย์ไม่เคยตั้งใจจะบวช ตอนแรกแค่อยากบวชตามประเพณี ช่วงเป็นหนุ่มก็คอยดูแลหมู่บ้าน เวลามีโจรมีอันธพาลเข้ามาในหมู่บ้าน อาจารย์ก็ออกไปไล่ บางทีก็ไม่ทันได้สู้ แค่เป็นผู้นำพวกออกไป คนอื่นเขาสู้กันเราก็ยืนดู สักพักพวกนั้นก็แพ้ไปเอง บางทีก็ต้องไล่ด้วยตัวเอง จนมาถึงก่อนบวช ไปไล่อันธพาลที่เข้ามาไถเงินชาวบ้าน พวกอันธพาลมันอาฆาตบอกจะกลับมาเอาคืน แต่ไม่ได้ไปสนใจคำขู่เพราะพวกนี้เข้ามาประจำอยู่แล้ว

พอได้คิดถึงเรื่องบวช คืนต่อมาใจเกิดชักอยากบวชขึ้นมาทันที อยากเป็นพระมาก ๆ ไปกราบหลวงลุงถามว่าต้องทำอะไรบ้าง ก็เตรียมตัวสักสามสี่วัน คิดว่าก็ดีเหมือนกัน อยู่ท้องไร่ท้องนาก็ได้แต่ร้องเพลงลูกทุ่งไปวัน ๆ เก็บผัก ทำนาไปเรื่อย ๆ ตั้งใจจะบวชสักพรรษาได้อ่านเขียนมากขึ้น สวดมนต์ไหว้พระเป็นก็จะสึก

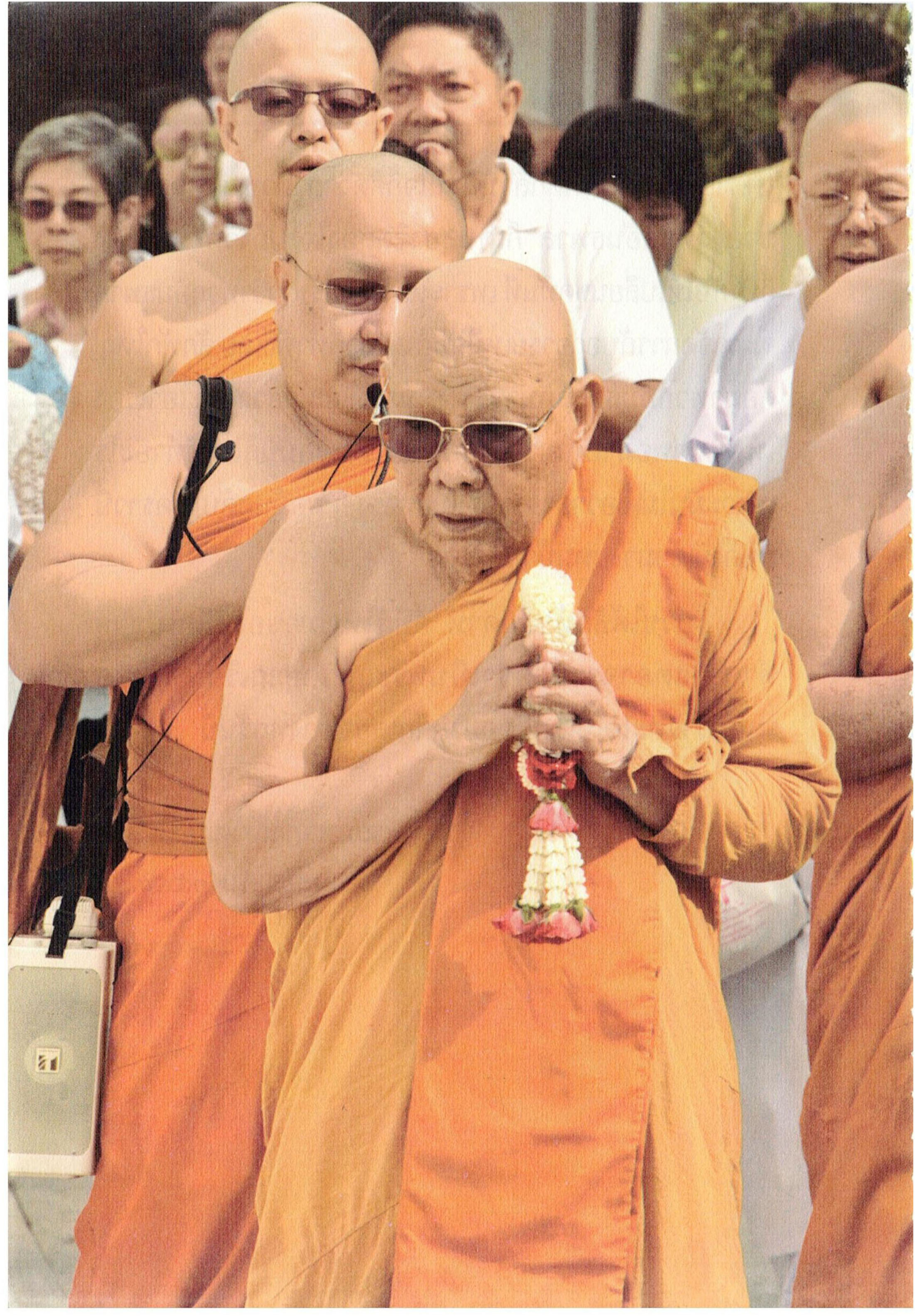
พอถึงวันบวชก็เตรียมตัวเดินไปวัดแต่เช้ามืด ระหว่างทางได้ข่าวว่าพวกอันธพาลมันจะมาเอาคืนอาจารย์ มันบอกจะเอา

ให้ตายเลย แต่ก็ไม่ได้กลัวมัน ในใจก็คิดว่าถ้าบวชแล้วใครจะมาช่วยไล่พวกอันธพาล ก็เดินสองจิตสองใจไปถึงวัด หลวงลุงก็บังคับให้เปลี่ยนชุดทันที เพราะหลวงลุงก็รู้ข่าวว่าพวกอันธพาลจะมาจัดการกับอาจารย์เหมือนกัน แล้วก็ทำพิธีเลย สักพักใหญ่ต่อมาพวกอันธพาลก็มาจริง ๆ มาเอะอะโวยวายจะเอาเรื่องให้ได้ แต่พอมาเห็นอาจารย์บวชแล้ว พวกนั้นก็ไม่ได้ทำอะไร เพราะมันไม่เชื่อว่าอาจารย์จะบวชจริง ๆ พอมันกลับไปคราวนี้มันก็ไม่เข้ามาในหมู่บ้านอีกเลย

บวชได้สักห้าสัปดาห์ ก็มีผู้ใหญ่มาขอให้สึกไปช่วยทำนา แต่อาจารย์ถือว่าเป็นพระแล้วอยากเรียนหนังสือมากกว่าและใจไม่เคยคิดอยากสึกเลยจนถึงทุกวันนี้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๑๑ มกราคม ๒๕๕๙

พอบวชแล้ว อาจารย์ก็ทำศาสนกิจตามที่เห็นพระองค์อื่น ๆ ได้ทำกัน ทำสักพักแล้วรู้สึกว่าเราน่าจะทำประโยชน์ได้มากกว่านี้ ปี ๒๔๙๗ จึงมีโอกาสมาอยู่วัดมหาธาตุ ฯ ได้ยินพระเณรท่องบาลีแจกวิภัตติ ปุริโส ปุริสา ปุริสํ ปุริเส ปุริเสน ปุริเสหิ ปุริเสภิ.....เรื่อยไป เห็นเขาท่องกัน รู้สึกว่า เอ....ทำไมท่องกันเก่งจัง ฟังแล้วรู้สึกชอบ ก็เลยอยากท่องบ้าง จนตัดสินใจมาสมัครเรียนบาลี ด้วยความที่เป็นคนจำไม่เก่งก็ต้องหาวิธีเข้าใจ ยิ่งเรียนบาลีก็ยิ่งสนุก ยิ่งสนุกก็ยิ่งอยากเรียนมากขึ้น

เรียนบาลีผ่านมาได้ด้วยดีจนถึงปี ๒๕๐๓ กำลังจะสอบเปรียญธรรม ๔ ประโยค ทาง มจร ก็มีหลักสูตรที่น่าสนใจเปิดใหม่ ให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสศึกษาสหสาขาวิชามากขึ้น คือได้รับความรู้ในทางโลกด้วย ได้เรียนวิชาทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ แต่ก็มีอุปสรรคที่วิชาภาษาอังกฤษ แต่ละปีจะต้องเรียนวิชาภาษาอังกฤษสี่วิชาซึ่งเรียนลำบากมาก ไม่เคยมีพื้นฐาน แต่ก็ยังโชคดีที่สี่ปีแรก ทาง มจร

ใช้ระบบคะแนนเฉลี่ยทุกสาขาวิชา สอบได้คะแนน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ก็สามารถผ่านได้

พอมาถึงปีที่ห้า ทาง มจร เปลี่ยนระบบวัดผล ต้องได้คะแนน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ในทุกวิชา พระทุกรูปกลุ้มใจมากกับวิชาภาษาอังกฤษ ต้องหาทางเอาตัวรอดโดยการติวพิเศษ อาจารย์ไม่มีเงินไปสมัครเรียนพิเศษจึงพบปัญหามาก แต่บังเอิญโชคดีพระที่เรียนด้วยกันรูปหนึ่งมาบอกว่ามีโยมจะปวารณาออกค่าใช้จ่ายให้ท่าน อาจารย์เลยขอตามไปเรียนด้วย เลยมีความหวังมากขึ้น แต่ในที่สุดเรียนภาษาอังกฤษเสริมได้แค่สองเดือน พระรูปนั้นก็สึกออกไปแต่งงานกับโยมที่ปวารณาค่าเรียนพิเศษ ความหวังของอาจารย์ก็หมดลงเลย การเรียนจึงยากลำบากมากขึ้น

ปีนั้นคือปี ๒๕๐๗ อาจารย์เกิดป่วยกระทันหัน หูชั้นในอักเสบปวดหัวจนทนไม่ไหว ฟังบรรยายไม่ได้ ป่วยอยู่นานจนต้องเลิกเรียนแล้วก็พักอยู่แต่ในกุฏิ รักษายังไงก็ไม่หาย จนในที่สุดหูข้างซ้ายก็เสีย ฟังไม่ได้ยินมาจนถึงทุกวันนี้

มีอาการปวดหัวอยู่ตลอดไม่หายสักที ลงโบสถ์ก็ไม่ไหวป่วยนาน เวลาผ่านไปสองปี อาการดีขึ้นแต่ยังปวดหัวมาก

อาจารย์คิดแต่ว่าป่วยแล้วเสียเวลา เรียนหนังสือดีกว่า ปลายปี ๒๕๐๙ จึงได้ตัดสินใจเริ่มเรียนพระอภิธรรมที่วัดระฆัง

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๑๒ มกราคม ๒๕๕๙

ปี ๒๕๐๗ อาการหูชั้นในอักเสบกำเริบ เพราะเป็นตั้งแต่เด็ก ๆ ยังไม่หายขาด ถ้าปวดมากก็จะมีไข้สูงตามมา จนต้องหยุดเรียนไปถึงสองปีเพราะอาการป่วย

ปี ๒๕๐๙ พอตั้งใจอยากจะกลับมาเริ่มเรียนใหม่อีกครั้ง จึงสนใจเรียนพระอภิธรรม ขณะเริ่มเรียนอาการปวดหัวยังไม่หายขาด บางวันข้ามเรือไปวัดระฆังหมดแรง แต่ก็อดทนเพราะสนใจอยากเรียนพระอภิธรรม

บางวันเรียนจนหายปวดหัว เลยคิดว่าถ้าตั้งใจเรียนมาก ๆ อาการน่าจะดีขึ้น เลยขยันออกมาเรียนทุกวันไม่เคยขาด พอออกมาทุกวัน อาการปวดหัวก็ทุเลาอย่างเห็นได้ชัด กลับกุฏิมาก็ทบทวนวิชาเรียนได้ เลยขยันมากขึ้น ทบทวนตำราและบทเรียนมากขึ้น จนก่อนจบจูฬตรีไม่นาน อาการปวดหัวจึงหายไปเป็นปลิดทิ้ง

พอหายป่วยจากอาการปวดหัวแบบถาวร ชีวิตก็ดีขึ้น อยากมุ่งมั่นกับการเรียน อาจารย์เป็นคนหัวไม่ดี ไม่ใช่คนเก่ง

ความจำก็ไม่ดี จึงเหลืออย่างเดียวคือ “ความขยัน”

ยิ่งขยันก็ยิ่งเข้าใจมากขึ้น

ยิ่งเข้าใจมากขึ้นก็ยิ่งอยากเรียนมากขึ้น

อยากเรียนมากขึ้นก็ทำให้อยากขยันมากขึ้น

จนที่สุด ความขยันทำให้อาจารย์เรียนเข้าใจ และจำข้อมูลได้ในที่สุด

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒๐ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่องที่พักนี่ลำบากมากนะ ตอนอาจารย์มาอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ ปี ๒๔๙๗ พระเณรช่วงนั้นมีมาก ที่อยู่จึงไม่เพียงพอ อาจารย์จำวัดในโบสถ์อยู่หลายปี ทางวัดกั้นเป็นห้องให้อยู่หลังองค์พระ ไม่มีความเป็นส่วนตัวเลย มีพระสงฆ์อยู่ด้วยกันห้ารูป หน้าที่หลัก ๆ ก็รักษาความสะอาดในอุโบสถ เวลามีกิจพิธีอะไร เราก็ต้องออกไปข้างนอก รอจนงานเสร็จค่อยเข้ามาเก็บกวาดให้สะอาด

หลังจากบิณฑบาตก็เข้ามาฉันในอุโบสถ ต้องรีบฉันเพราะพระสงฆ์จะเข้ามาทำวัตรเช้า อาจารย์มีเรียนบาลีก็ไปเรียน กลับมาช่วงบ่ายก็ทำความสะอาดอุโบสถ เย็นก็ออกไปเรียนอีก มีคนมาใช้อุโบสถมาก ตกเย็นต้องทำการบ้านอ่านหนังสือถึงดึก ถ้าวันไหนมีพิธีดึกดื่น ก็ต้องออกไปหาที่ทำการบ้านนอกอุโบสถ

จนมาถึงปี ๒๕๐๐ ทางวัดกั้นห้องตรงวิหารคตให้พระอยู่ อาจารย์ก็ย้ายไปอยู่ที่วิหารคต มีพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น จนถึงปี ๒๕๐๒ ถึงย้ายมาที่คณะ ๒๓ ตอนแรกก็อยู่อีกกุฏิหนึ่งฝั่งตรงกันข้าม พอเจ้าคณะมรณภาพ มีการแต่งตั้งอาจารย์

อำนาจให้เป็นเจ้าคณะองค์ใหม่ อาจารย์เลยย้ายเข้ามาอยู่ในห้องเจ้าคณะองค์เดิมจนถึงทุกวันนี้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๒ มกราคม ๒๕๕๙

ปีแรก ๆ ที่จำวัดในอุโบสถ เป็นช่วงที่อาจารย์กำลังเรียนบาลี ช่วงนั้นมีความสุขมากเพราะชาวนาอย่างอาจารย์ได้มีโอกาสเรียนหนังสือ ได้ท่องอ่านตำรา ได้ว่าบาลีทุกวันทุกคืน ตกเย็นหลังจากทำวัตรเย็น ก็เข้าห้องเรียน เลิกเรียนก็ตั้งใจทำการบ้าน ทุกคืนจะทำการบ้านจนถึงสี่ทุ่มจึงไปอาบน้ำเตรียมตัวเข้านอน ถ้ามีโยมมาสวดมนต์หรือทำบุญในโบสถ์ช่วงเย็น ก็ต้องออกไปข้างนอกเพื่อหาที่ทางนั่งทำการบ้าน ทำให้นึกถึงการศึกษากับความเป็นส่วนตัวว่ามีความเกี่ยวข้องกัน ถ้าได้อยู่ในสถานที่ส่วนตัว จะมีสมาธิอ่านหนังสือ ทำการบ้านมาก อาจารย์จึงชอบที่จะอยู่คนเดียว

ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ จนถึง ๒๕๐๓ อาจารย์เรียนบาลี ช่วงนี้สมาธิดีมาก แม้จะอยู่ในที่ส่วนรวม ท่องอะไรก็เข้าใจดี เข้าใจก็จำได้ดี เมื่อทาง มจร เปิดให้ศึกษาวิชาทางโลก พรรคพวกก็ชวนกันมาเรียนดู แต่มีข้อแม้ว่าพระเณรต้องผ่านเปรียญธรรม ๔ ประโยค อาจารย์เลยตัดสินใจสมัครเรียนวิชาทางโลก วิชาที่อาจารย์ชอบที่สุดคือ พีชคณิต และ สถิติ เรียนแล้วสอบได้คะแนนดี เข้าใจมาก วิชาอื่น ๆ ก็เรียนได้ดีพอสมควร ยกเว้น

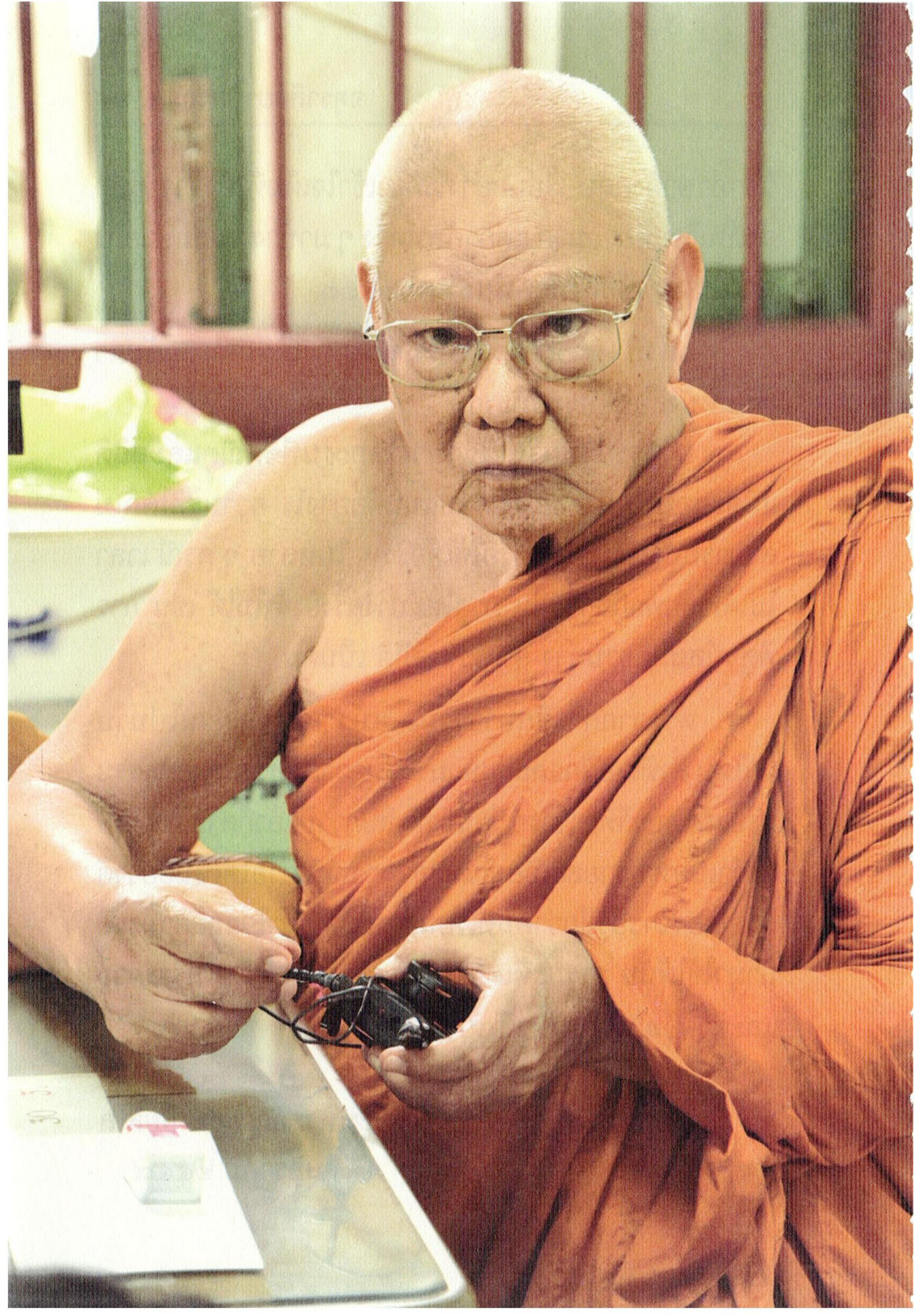
วิชาภาษาอังกฤษ เรียนอย่างไรก็ไม่เข้าใจเต็มที่ อาจารย์รู้สึกว่าเป็นวิชาที่ยากมาก แต่ก็รู้ศัพท์ต่าง ๆ มาบ้าง จนล้มป่วยลงจนเป็นเหตุให้ต้องหยุดเรียนในปี ๒๕๐๗

แล้วปี ๒๕๐๙ อาการป่วยดีขึ้น ถึงได้มีโอกาสกลับมาเรียนหนังสือคือพระอภิธรรม

อาจารย์รู้สึกว่า วิชาทางโลกเช่นพีชคณิตและสถิติ แม้จะชอบเรียน และได้ผลคะแนนดีอย่างไร ความรู้ที่ได้ก็ไม่สามารถนำไปต่อยอดหรือใช้ได้จริง ๆ ในหลาย ๆ กรณี เวลาไม่ได้ใช้สักพักก็มักจะลืม มาดูใหม่บางครั้งยังจำไม่ได้ เช่น การพิสูจน์สมมติฐานต่าง ๆ ในวิชาสถิติ เป็นต้น

ต่างจากการศึกษาธรรมะ แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน สิ่งที่เคยฝึกและศึกษามา เช่นความรู้ทางพระอภิธรรม หรือแม้แต่บาลีที่อาจารย์เรียนมาห้าสิบกว่าปีแล้วก็ตาม อาจารย์ยังจำเนื้อหา รายละเอียด และสามารถอธิบายได้เป็นอย่างดี เพราะอาจารย์รู้สึกว่าคนที่เรียนธรรมะจนเข้าใจและสามารถนำมาใช้ได้นั้น ธรรมะที่เคยศึกษาได้ซึมซาบเข้าไปในร่างกายและชีวิตจิตใจของผู้นั้นเรียบร้อยแล้ว

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่องมิจฉาชีพหลอกลวงพระสงฆ์มีมาตลอด ตอนอาจารย์เข้ามาอยู่วัดมหาธาตุฯ ใหม่ ๆ ก็มีคนเตือนว่าให้ดูแลข้าวของให้ดี จัดเก็บให้เป็นที่เรียบร้อย

พระผู้ใหญ่ต่างเตือนว่าข้าวของเครื่องใช้จะเป็นภาระอย่างมาก เพราะตอนนั้นอาจารย์นอนที่โบสถ์ไม่มีสัดส่วนที่เป็นส่วนตัว จึงเข้าใจที่พระผู้ใหญ่ท่านเตือนได้เป็นอย่างดี ไม่เคยคิดจะสะสมของมากมาย มีพระบางรูปบ่นว่าของหาย อาจารย์ก็เห็นว่ามีของน้อย ๆ ย่อมดีกว่า

จนเมื่อย้ายเข้ามาที่กุฏิ ก็มีแต่คนเตือนเรื่องขโมย ต้องระวังรักษาข้าวของในกุฏิให้ดี ๆ อาจารย์ก็คิดว่าถ้าเราไม่มีของมากมายก็ไม่ต้องระวัง จึงไม่คิดสะสมอะไรให้ล่อตาล่อใจคนอื่น

จนถึงทีที่ต้องเสียรู้บ้าง

ปี ๒๕๐๗ อาจารย์ป่วยอยู่ที่กุฏิ มีโยมมาเรียก มองดูก็ไม่คุ้นหน้ากันมาก่อน แต่เขาพูดคุยทักทายสนทนาเป็นอย่างดี

คุยอยู่สักครู่ใหญ่ เขาก็กราบแล้วลากลับ กำลังจะลงจากกุฏิ เขาหันมาบอกว่า อยากทำบุญแต่มีปัญหา มีแต่ธนบัตรใบใหญ่ ๆ อยากจะขอแลกธนบัตรย่อย ๆ เพื่อจะทำบุญ อาจารย์ก็ไม่ได้คิดอะไร คิดว่าอนุเคราะห์โยมก็จะได้บุญ แล้วก็ไม่นึกว่าเขาจะมาทำบุญให้เรา คิดแต่ว่าเขาจะไปหยอดตู้ส่วนกลาง เพราะเราเป็นพระจน ๆ มีแต่เศษเหรียญกับธนบัตรย่อย ๆ นิดเดียว กุฏิก็ไม่มีอะไรให้เขาขโมย แต่ก็มาเสียรู้จนได้ พอยื่นเงินย่อยให้โยมคนนั้นไป เขากลับวิ่งหนีออกจากกุฏิไปเลย ไม่ส่งธนบัตรใบใหญ่ให้อาจารย์

จากนั้นมาอาจารย์ก็ฉลาดขึ้น ระวังตัวมากขึ้น คิดอยู่เสมอว่าเป็นวิบากของเรา เราป้องกันขโมยโดยไม่สะสมเพื่อเวลาที่เราไม่อยู่ในกุฏิ ขโมยจะได้ไม่เข้ามาในกุฏิของเรา แต่นี่อาจารย์โดนขโมยไปกับมือซึ่ง ๆ หน้าเลย

คนดีมักคิดไม่ทันกลลวงของคนไม่ดีจริง ๆ ชีวิตจริงก็เป็นเช่นนี้ แม้ว่าเราจะระวังมากเพียงใด สิ่งที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้นได้เสมอ

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

มีโยมบางราย เข้ามาหลอกลวงพระถึงในวัดด้วยวิธีการต่าง ๆ นา ๆ

เคยมีโยมเข้ามาที่กุฏิ นำชุดสังฆทานเข้ามาด้วยสี่ชุด สอบถามดูก็บอกว่ามีโยมอีกท่านหนึ่งสั่งให้เอาของมาส่งที่กุฏิ คณะ ๒๓ ระบุชื่ออาจารย์เสร็จเรียบร้อยว่าเขาจะเข้ามาถวาย อาจารย์นึกอยู่นานก็ไม่รู้จักชื่อที่เขาบอกมา เลยบอกให้เขารอโยมก่อนเพราะอาจจะเข้าใจผิด คนที่นำชุดสังฆทานเข้ามาก็ยืนยันว่าให้มาส่งที่มหาภาณุวัฒน์ คณะ ๒๓ เขาก็ต่อว่าเสียยกใหญ่ว่าโยมที่สั่งของมาสาย ทำให้เขาเสียเวลามารอ ต้องรีบไปส่งของที่อื่นอีก บ่นอยู่นาน อาจารย์จึงถามว่าแล้วจะทำอย่างไร จะเอาของกลับไปก่อนก็ได้ เขาก็ยังยืนยันว่าต้องนำมาส่งที่คณะ ๒๓ อาจารย์บอกว่าอย่างนั้นวางไว้ข้างหน้ากุฏิ เมื่อโยมมาถวายแล้วจะบอกให้เขานำเงินไปจ่ายคืนให้ที่ร้าน โยมที่มาส่งของบอกว่าไม่ได้ เพราะคนที่สั่งของเขียนใบถอนจากบัญชีธนาคารให้ไปเบิกค่าของมาแล้ว ถ้านำของกลับไปจะโดนเถ้าแก่ด่า แล้วเขาก็ยื่นใบถอนธนาคารให้ดูมีลงชื่อเรียบร้อยเป็นค่าสังฆทาน

อาจารย์จึงบอกว่างั้นก็ไม่น่าจะมีปัญหา วางของไว้พอโยมมาถวายก็เรียบร้อย คนส่งของบอกว่าไม่ได้ต้องรอพบคนสั่งเพราะทางร้านไม่มีบัญชีธนาคาร แล้วเขาบอกว่าจะเอาใบถอนให้อาจารย์เก็บเงินกับโยมที่สั่งของได้หรือไม่ แล้วเขาขอเก็บค่าของจากอาจารย์ไปก่อน อาจารย์ก็ไม่ได้นึกอะไรเชื่อว่าเขาไม่มีบัญชีธนาคารจริง ๆ แต่อาจารย์ไม่มีเงิน จึงไม่ได้ช่วยเขาไป สักพักคนที่มาส่งของจึงบอกว่ารอไม่ได้แล้ว ถ้าโยมที่จะถวายสังฆทานมาให้ไปสั่งใหม่ที่ร้าน แล้วก็ขนของกลับไปหมด

เย็นวันนั้นได้ข่าวว่ามีพระที่คณะอื่นหลงกลคนขี้โกงรับใบถอนธนาคารมาแล้วจ่ายเงินสดให้ไป โยมที่เขาอ้างชื่อว่าจะถวายสังฆทานก็ไม่มาถวายสักที พระรูปนั้นเสียเงินซื้อชุดสังฆทานฟรีสี่ชุดมาถวายตัวเอง

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

ปี ๒๕๑๕ เกิดกรณีความขัดแย้งภายในโรงเรียนพระอภิธรรมวัดระฆัง ตอนนั้นอาจารย์สอนอยู่ชั้นมัชฌิมเอก พระอาจารย์รูปอื่น ๆ เห็นว่าเรื่องเงินทองเป็นปัญหาหนักสำหรับพระสงฆ์ จึงชักชวนกันพร้อมใจลาออก ไม่ไปยุ่งกับพระที่สร้างปัญหา พวกเราออกมาติดต่อวัดต่าง ๆ มากมายเพื่อหาที่มาตั้งสำนักพระอภิธรรม ติดต่อไปทั่วทุกวัดจนในที่สุดก็ได้มาสอนที่วัดมหาธาตุฯ อาจารย์ก็มาสอนชั้นมัชฌิมเอกเหมือนเดิม

ช่วงแรก ๆ จะสอนที่ระเบียงวิหารคต กระดานเดียวใช้สองชั้นนักเรียนหันหน้าชนกัน อาจารย์ให้นักเรียนว่าบาลี กตีหิ กตีหิ จนเสียงดังรบกวนคนอื่น เวลาฝนตกก็เปียกปอนกันไป เวลามีงานบุญต่าง ๆ ทางโรงเรียนก็จะหยุด จัดเก็บเก้าอี้เครื่องใช้ กระดานกัน ยุ่งยากมาก พอดีช่วงนั้นอาจารย์นอนที่วิหารคตอยู่แล้ว เลยไม่ได้มองว่าลำบาก แต่พระอาจารย์รูปอื่น ๆ ที่มาจากวัดต่าง ๆ เริ่มเห็นว่าสถานที่ไม่เหมาะกับการจัดการเรียนการสอน

สำนักอภิธรรมสอนต่อมาได้อีกหลายปี ตอนนั้นไม่มีทางเลือกเลย แม้สถานที่ไม่พร้อมก็ยังดีกว่าไม่มีที่ให้เรียน นักเรียนตั้งใจเรียนกันมาก ประชามาทันตอนตึกซ่อมไหม คล้าย ๆ แบบนั้น นั่งเรียนต่อ ๆ กันไปหลาย ๆ ห้อง

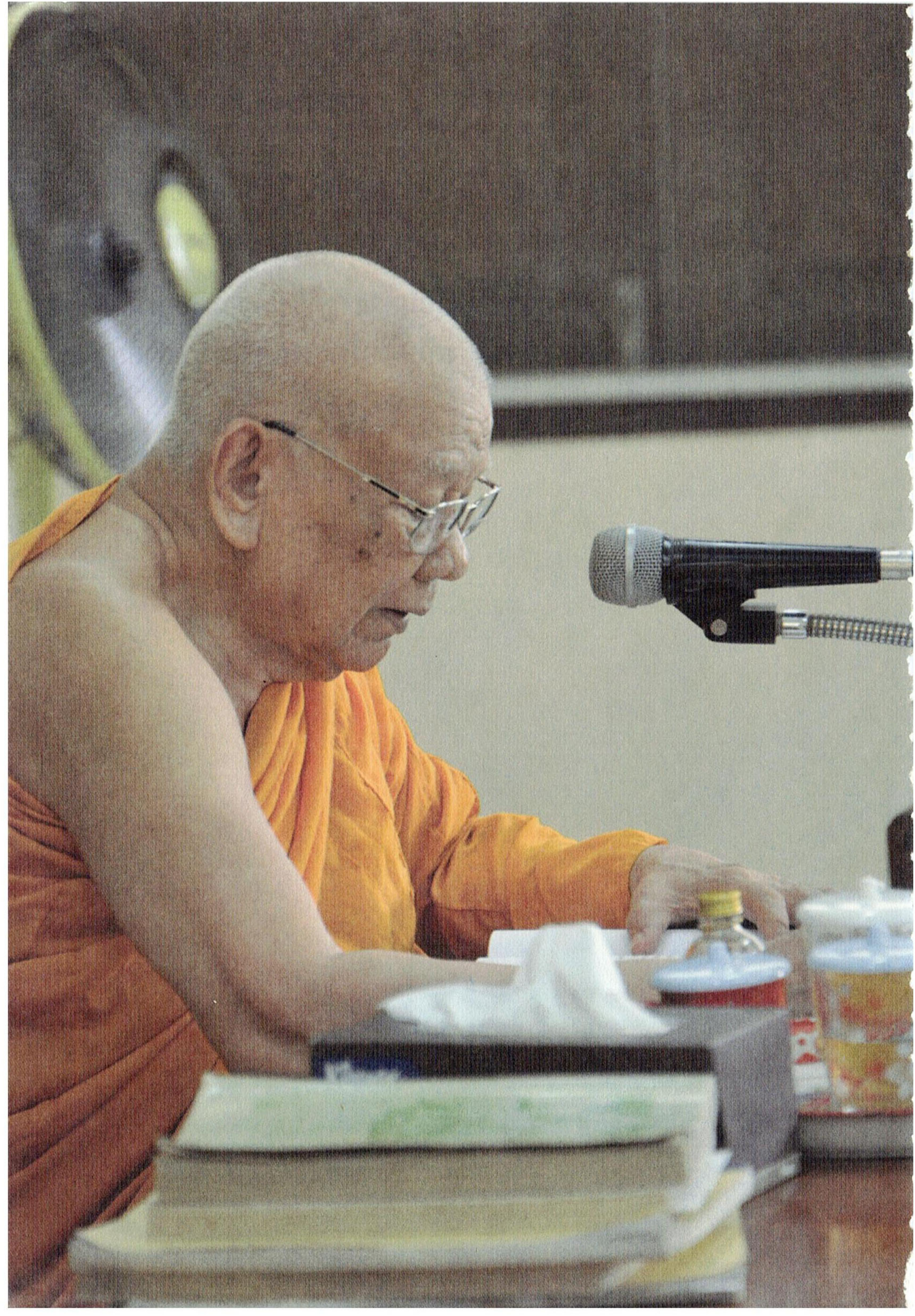
ภายหลังมหาธาตุวิทยาลัยมีโครงการสร้างตึกสามชั้นขึ้น ซึ่งเป็นตึก มจร ในปัจจุบัน สมัยก่อนตึกอภิธรรมที่เราใช้เรียนอยู่นี้เป็นชั้นเรียนของ มจร มาก่อน พอถึงช่วงที่ตึกใหม่สร้างเสร็จ มจร ก็ย้ายออกไป บังเอิญคณะ ๕ สมัยนั้นมีพระเณรอยู่มาก พอตึกมหาธาตุวิทยาลัยว่างลง พระเณรจากคณะ ๕ จึงย้ายเข้ามาใช้เป็นกุฏิ

พระครูสังวรฯ (พระครูสังวรสมาธิวัตร อดีตเจ้าอาวาสวัดเพลงวิปัสสนา) ผู้อำนวยการอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยในขณะนั้น เห็นว่าน่าจะเป็นโอกาสดีที่จะขออนุญาตใช้ตึกให้เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนพระอภิธรรมมากกว่า จึงไปกราบเรียนสมเด็จอาจฯ (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อธิบดีสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์) ซึ่งขณะนั้นท่านยังเป็นพระพิมลธรรม ว่ามีความจำเป็นต้องมีตึกเพื่อใช้เป็นห้องเรียน จึงขออนุญาตใช้เป็นชั้นเรียนของสำนักฯ เป็นบุญของพวกเราที่หลวงพ่อสมเด็จอาจฯ

ท่านเมตตาสั่งให้พระเณรที่มาจำวัดออกไปให้หมด อนุญาตให้ใช้ตึกเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรม

เมื่อได้รับอนุญาต ชั้นเรียนต่าง ๆ ก็ย้ายเข้ามาอยู่ในตึกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งเป็น “อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย” มาถึงทุกวันนี้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สมัยแรก ๆ มักมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับเนื้อหาที่แสดงในตำรา อาจารย์ใช้หลักของพระอาจารย์โชฯ เสมอ เช่น ในปัฏฐานสามัญญฌฎนาของสหชาตชาติแสดงได้แปดปัจจัย คือ สหชาตชาติใหญ่สี่ กลางสี่ นอกนั้นถึงเป็นฌฎนาก็จริงแต่ไม่ถือว่าเป็นสามัญเพราะเป็นเพียงประธาน หรืออย่างวิถีจิตของสุคติอเหตุกะไม่สามารถแสดงในกัมมจตุกกะได้ แต่ทำไมจิต ๑๒ ดวงที่แยกออกมาแสดง จึงเหมือนกับทวิเหตุกะทุกประการ

เวลามีข้อขัดแย้ง อาจารย์หลาย ๆ ท่านก็จะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป จะมีประธานคือ ผอ. อาจารย์ผู้สอน อาจารย์อีกสองท่าน และโยมนักศึกษาอีกสามถึงสี่คน อาจารย์ยอมรับว่าบางจุดในตำราอาจมีความคลุมเครือแสดงออกมาได้ไม่ชัดเจน บางจุดชัดเจนแต่แสดงตามแบบไม่ได้ คณะกรรมการก็จะพิจารณาหาข้อสรุป

ทุกครั้งความคิดเห็นในที่ประชุมจะแบ่งออกเป็น

สองฝ่าย และมติของกรรมการจะแบ่งเป็นสามอย่างคือ เลือกข้างใดข้างหนึ่ง และ ไม่เลือกข้างใดข้างหนึ่ง ทุกครั้งก็จะถกเถียงกันอย่างถึงที่สุด หลายครั้งเกิดอารมณ์ใส่กัน อาจารย์ยอมรับว่าเกิดโทสะทุกครั้งเพราะเรายึดหลักตามที่ครูสอน จะอ้างอะไรมาก็ต้องตามที่ครูสอน หากจะหักล้างอย่างไรต้องมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือมายืนยันเท่านั้นจึงจะเป็นข้อสรุป

เมื่อมีข้อสรุปอย่างหนึ่งอย่างใด ก็จะไปชำระในตำรา ทุกครั้งที่ปรับปรุงตำราไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงองค์ธรรม มักจะเปลี่ยนคำแปลภาษาไทยให้กระชับขึ้น ปีนั้นชั้นมหาเอกมีปัญหามากที่สุด จึงตั้งกรรมการสามคนขึ้นนำข้อสรุปไปปรับปรุงเนื้อหา อาจารย์ก็เป็นผู้ชำระตำรามหาเอกในคราวนั้น

ในปีนั้นอาจารย์มหาเอกให้อาจารย์ออกข้อสอบแทน พอตอนคัดเลือกข้อสอบมีคนเห็นแย้งกับคำเฉลยของอาจารย์ จึงต้องตั้งกรรมการขึ้นสอบสวนอีกที บังเอิญอาจารย์ท่านที่เห็นแย้งเป็นผู้ชำระตำราเหมือนกันแต่ไม่ได้ใช้ข้อมูลล่าสุดที่ปรับปรุงทั้ง ๆ ที่เป็นหนึ่งในกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้ชำระตำราชุดเดียวกับอาจารย์จนเสร็จในคราวนั้น ท่านเลยโดนอาจารย์ต่อว่าในที่ประชุมเสียหนัก

การถกเถียงเรื่องตำราไม่ใช่เรื่องน่าเสียหาย ถ้าเห็นสิ่งผิดปกติควรหยิบออกมาเป็นประเด็นในการพิจารณา เพราะเป็นทั้งการฝึกให้ตนเองได้คิดและแสดงความคิดเห็น และเป็นการให้โอกาสผู้อื่นได้รับรู้สิ่งที่ถูกต้องอีกด้วย

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เมษายน ปี ๒๕๐๕ เรื่องมารผจญหลวงพ่ออาสภะเกิดขึ้นมาหลายเดือน วัดมหาธาตุฯ ช่วงนั้นมีอาคันตุกะมาเยือนมากมาย

จำได้ว่าทุกวันโยมจะนำอาหารมาถวายกันจนล้นหลามเข้ามาไว้ในโบสถ์บ้าง เอามาเตรียมที่วิหารคตบ้าง อาจารย์ก็จัดสรร จัดแจงเก็บวางให้เป็นที่เรียบร้อย

พระสงฆ์มาจากหลายที่ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาของ มจร นับพันรูป มาชุมนุมกันเพื่อปกป้อง หลวงพ่อเจ้าอาวาสมากันทุกวันจนในวัดดูคับแคบไปถนัดตา

ช่วงเดือนเมษายน เป็นช่วงปิดอบรมบาลี ทาง มจร ก็ปิดเทอม พระสงฆ์ทยอยกลับวัด ที่วัดมหาธาตุฯ มีพระสงฆ์มากันบางตา อาจารย์ทำความสะอาดอยู่ในโบสถ์ ก็ได้ข่าวว่าหลวงพ่อถูกนำตัวไปแล้ว จะวิ่งออกไปดู เด็กที่มาบอกแจ้งว่าท่านไปแล้ว เลยไม่ได้ออกไป ทำความสะอาดในโบสถ์จนเสร็จเย็นวันนั้นพระสงฆ์ภายในวัดแลกเปลี่ยนความเห็นกันใหญ่อาจารย์เป็นพระผู้น้อยก็ได้แต่ฟังเพราะไม่รู้เรื่อง

ช่วงเดือนหลังจากที่หลวงพ่อถูกนำตัวไปทุกคนเฝ้าตามข่าวทางหนังสือพิมพ์ ภายในวัดเงียบมาก ตอนนั้นอาจารย์ยังเรียนอบรม ๑ อยู่ที่ มจร ตัดสินใจไม่สอบเปรียญธรรม เพราะทาง มจร ให้การบ้านมาก ทำไม่ค่อยจะเสร็จ และอาจารย์เรียนไม่เก่ง เรียนหลาย ๆ อย่างไม่ได้ จึงต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ตอนมีเพื่อนมาชวนให้เรียน มจร บอกว่าหลวงพ่อท่านอยากให้เรียนจึงตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด พอมาปี ๒๕๐๗ อาจารย์ก็ล้มป่วย หยุดเรียนทุกอย่างเพราะอาการไม่ดี นอนอยู่ในกุฏิอยู่สองปีเต็ม ๆ

ปี ๒๕๐๙ อาการเริ่มดีขึ้นตัดสินใจมาลองเรียนพระอภิธรรม ปีนั้นหลวงพ่อเจ้าอาวาสโดนปล่อยตัว หลุดจากทุกข้อกล่าวหา ภายในวัดก็กลับมาคึกคักอีกครั้ง ทุกวันจะมีพระสงฆ์มาชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้คืนสมณศักดิ์แก่หลวงพ่อ

หน้าตึกที่เราเรียน มีพระมานั่งอดอาหารประท้วงกันหลายรูป เพราะตอนนั้นยังเป็นตึกเรียนของมหาธาตุวิทยาลัย ส่วนใหญ่จะเป็นพระนักศึกษาของ มจร เอง จนในที่สุดหลวงพ่อก็ได้รับความเป็นธรรม ได้รับสมณศักดิ์พระพิมลธรรมคืนกลับมาในปีนั้นเอง

ตึกอภิธรรมที่เราใช้เรียน ทางวัดไม่เคยมอบให้เป็นสิทธิ์ของ อชว. หลวงพ่อท่านเมตตาให้ใช้ แม้แต่ ตึก มจร ก็ไม่ใช่ของ มจร เป็นเพราะหลวงพ่อท่านเมตตาให้เข้าไปใช้เป็นที่เรียน ลองไปดูรายชื่อคนบริจาคที่กำแพงตึกสิ บางคนบริจาค ๔ บาท บางคนบริจาค ๑,๐๐๐ บาท สมัยนั้นโยมของหลวงพ่อทั้งนั้นเป็นผู้สนับสนุน มีตั้งแต่คนใหญ่โตจนถึงคนใช้แรงงานสมัยนั้นต่างเลื่อมใสหลวงพ่อ

เพราะฉะนั้น ต้องตั้งใจเรียน ศึกษาธรรมะ ช่วยเหลือพระศาสนาให้เต็มที่เพราะสมเด็จอาจฯ ท่านเมตตาพวกเรามาก ทุกวันนี้อาจารย์ก็ตั้งใจรับใช้พระศาสนาเพราะส่วนหนึ่งสำนึกบุญคุณของสมเด็จอาจฯ ที่ให้ใช้ที่ในวัดเป็นสำนักอภิธรรมที่เรียนกันทุกวันนี้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

ตอนเรียนอาจารย์ตั้งใจเรียนมาก เพราะเป็นคนหัวไม่ดี จึงต้องหาวิธีเรียนให้เข้าใจ ก่อนเรียนก็ต้องอ่านทำความเข้าใจทุกวันก่อนเข้าห้องเรียน ตั้งคำถามในเรื่องที่จะศึกษาเพื่อจับประเด็นของบทเรียนให้ได้ เวลาที่อยู่ในห้องเรียนเป็นเวลาที่เราทำความเข้าใจอย่างเดียว ไม่ใช่เวลามาคัดลอกกระดาน เวลาลอกกระดานต้องมองออกว่าอาจารย์ผู้สอนต้องการจะสื่ออะไร ถ้าเราไม่เตรียมตัวไป เราจะไม่เข้าใจเนื้อหาของบทเรียนนั้น ๆ เลย

สมัยก่อนอาจารย์ชอบขึ้นกระดานเพราะเป็นการชี้ให้นักศึกษาเข้าใจข้อมูลและจุดที่สำคัญ ๆ ได้ดีกว่า พออายุมากเข้ายืนไม่ไหวก็ใช้วิธีพาท่อง เน้นหัวข้อที่สำคัญโดยไม่ขึ้นกระดาน เมื่อก่อนทุกอย่างที่อาจารย์เน้นให้ท่อง อาจารย์จะขึ้นกระดานเสมอเพราะเป็นการฝึกให้ตัวเราด้วย

เข้าใจคือต้องเข้าไปในใจ วิธีการเรียนของอาจารย์คือต้องอ่านซ้ำ ๆ หากยังไม่เข้าใจก็อ่านเพิ่มจนเข้าใจ พอเข้าใจ

ก็ต้องท่องให้ขึ้นใจ ปิดหนังสือว่าได้ ถึงระยะแรก ๆ จะว่าได้ไม่สมบูรณ์ก็จะเข้าใจเนื้อหาตอนเรียนได้มากขึ้น

ในการเรียนพระอภิธรรม การท่องจำสำคัญมาก การที่เราจำได้ผ่านการท่องจะนำไปสู่ความเข้าใจเวลาฟังบรรยาย เมื่อเข้าใจแล้วจะทำให้เราจำได้ดีมากขึ้น ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานกี่ปีความเข้าใจของเราก็ยังไม่หายไป ที่สำคัญเมื่อเราได้อ่านธรรมะหัวข้อไหนก็จะเข้าใจได้ทันทีเพราะเราท่องจำได้

การที่เราเข้าใจเนื้อหาพระอภิธรรมได้เพียงอย่างเดียวจะมีผลดีเฉพาะตอนที่มีคนมาแนะหรือตอนฟังบรรยาย แต่จะมีปัญหาตอนแสดงธรรม ถ้าเราจำเนื้อหาไม่ได้ เราก็จะสอนธรรมะไม่ได้ หากเราเริ่มจากการท่องจำแล้วฟังบรรยายจนเกิดความเข้าใจ แล้วท่องจำให้ขึ้นใจ หลังจากเข้าใจกระจ่างในเนื้อหาแต่ละเรื่องอีกครั้งจะทำให้เราแสดงธรรมได้ และที่สำคัญที่สุด พระอภิธรรมเรียนเนื้อหาปรมัตถธรรมที่เป็นสภาวะที่นำไปใช้ปฏิบัติทั้งสิ้น หากเราเพียงแต่เข้าใจ แต่เราจำสภาวะไม่ได้ เวลาที่เราปฏิบัติแล้วเห็นสภาวะใดเกิดขึ้นหากเราจำไม่ได้ ต้องรอให้คนอื่นมาชี้แนะให้เข้าใจ ก็จะปฏิบัติได้ไม่ก้าวหน้า หรืออาจจะไม่สำเร็จเลยในที่สุด

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

ตอนที่โรงเรียนอยู่ที่วิหารคต อาจารย์จะสอนวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ฝนตกฟ้าร้อง มีปฏิวัติรัฐประหาร น้ำท่วม หรือปัญหาอะไร อาจารย์ก็จะมารอนักเรียน ขอให้มีคนมาเรียนเพียงคนเดียวอาจารย์ก็สอน จริง ๆ สอนคนน้อย ๆ ก็ดี เพราะใช้เวลากับนักศึกษาแต่ละคนได้มาก เราจะรู้ทันทีว่าคนไหนเก่งหรือไม่เก่ง อาจารย์ชอบเรียกคนไม่เก่งเพราะเขาจะได้ตื่นตัวมีความพยายามมากขึ้น ส่วนคนเก่ง ๆ เราก็คอยสังเกตเฉย ๆ

หลายคนเข้าใจว่าเวลาอาจารย์เรียกชื่อบ่อย ๆ หมายถึงอาจารย์ไม่ชอบหน้า เพราะคนที่อาจารย์เรียกคือคนที่อ่อนกว่าคนอื่น ความจริงไม่ใช่แบบนั้นเลย ถ้าออกนอกห้องเรียนทุกคนก็จะกลับไปทำอย่างอื่นในชีวิตประจำวัน ไม่มีเวลามาทบทวนบทเรียน คนเรียนอ่อนก็จะยิ่งอ่อน คนเรียนดีเท่านั้นที่จะกลับไปทบทวนจริงจัง เวลาอาจารย์เรียกชื่อ อย่างน้อยก็จะได้คิดว่าคำตอบไหนที่ตนตอบผิด จะได้จำคำตอบที่ถูกได้

อาจารย์ไม่ใช่คนใจคอโหดเหี้ยม อยากให้ทุกคนเข้าใจธรรมะจากบทเรียนได้ถูกต้อง ขอให้ตอบถูก อาจารย์ก็ดีใจแล้ว

ไม่ต้องตอบได้คล่องแคล่วเหมือนคนที่เรียนเก่ง ๆ ก็ได้ เพราะอาจารย์เข้าใจดีว่าทุกคนมีความสามารถไม่เท่ากัน

ก็เหมือนเวลามีข้อถกเถียงหรือปัญหาต่าง ๆ อาจารย์จะเน้นไปที่เนื้อหาของพระอภิธรรม ทุกครั้งที่มีข้อขัดแย้งกับคนอื่น ๆ ก็มีแต่เรื่องความเห็นเกี่ยวกับข้อมูลทางพระอภิธรรมทั้งสิ้น เวลาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียน ถ้าผิดก็คือผิด ถ้าถูกก็คือถูก เป็นอย่างอื่นไม่ได้ อาจารย์ไม่เคยไปถกเถียงกับคนที่เขาแสดงข้อมูลถูกต้อง แต่ถ้ามีคนแสดงข้อมูลต่างจากหลักการ อาจารย์ไม่เคยอยู่นิ่งเฉย อาจารย์จะถกเถียงให้ได้ความกระจ่างถึงที่สุด เมื่อได้ข้อสรุปอย่างไรก็จะจบที่การถกเถียงเรื่องข้อมูลเท่านั้น

เวลามีข้อขัดแย้ง ถ้าถูกหลักการหรือมีใครมาเข้าใจผิดหรือใส่ร้ายเรา อาจารย์จะสู้ถึงที่สุด เพื่อให้เกิดความกระจ่าง แต่อาจารย์ไม่เคยไปพาลออกนอกเรื่อง เกินประเด็นข้อขัดแย้ง เพราะเราทุกคนต่างก็เป็นปุถุชนย่อมผิดพลาดกันได้ ทุกครั้งที่จะแสดงความเห็นเวลามีข้อขัดแย้ง เราต้องรู้ขอบเขตว่าเราจะแสดงบทบาทมากเท่าไร ต้องเข้าใจว่าเราสามารถแสดงความคิดเห็นหรือไม่ และที่สำคัญต้องรู้ตัวว่าสิ่งที่เราจะกระทำมีประโยชน์หรือไม่ ถึงอาจารย์จะถกเถียงอย่างรุนแรง แต่เมื่อ

ประเด็นจบ อาจารย์ก็ไม่ไปยุ่งกับเขาอีกแล้ว ถือว่าเราทำหน้าที่บนหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง แล้วเราก็สอนของเราไปตามปกติ ส่วนใครเขาจะว่าอย่างไรก็ปล่อยไป

ถ้าไม่พยายามทำปัญหาให้จบ จ้องจะโกรธเกลียดเคียดแค้นกันออกนอกเรื่อง พยายามหาทางทำร้ายกัน พูดนินทาว่าร้ายกัน ทำร้ายกันไม่สิ้นสุดก็จะพังกันทั้งคู่

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

การทำงานการศึกษา จะต้องสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียน ต้องเปิดโอกาสให้คนดีมีโอกาสได้ทำงาน

อาจารย์ไม่เคยขาดสอนเลยแม้แต่วันเดียว นอกจากช่วงที่นอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล ถ้าเลือกให้นอนป่วยอยู่ที่กุฏิ อาจารย์ไปนั่งสอนดีกว่า ในห้องเรียนนักเรียนทั้งหมดต่างมีเหตุจำเป็นต้องหยุดเรียนทุกคน ไม่มีใครมาเรียนครบทุกครั้ง แต่อาจารย์จะไม่มีเหตุจำเป็นต้องหยุดสอน เคยมีอยู่ครั้งหรือสองครั้งที่มาสอนไม่ทันเวลา สมัยก่อนไม่มีโทรศัพท์ ต้องนั่งเรือมาจากกิจนิมนต์ เมื่อกลับมาถึงวัด อาจารย์ก็ต้องแวะมาที่ห้องเรียนก่อน ถ้าไม่พบใครอาจารย์ถึงจะกลับ แต่ถ้ามีนักเรียนรออยู่แม้แต่คนเดียว อาจารย์ก็จะขอโทษที่มีเหตุจำเป็นที่ต้องมาสาย แล้วก็สอนต่อ ถ้าสังเกตดี ๆ อาจารย์ใช้เวลาเป็นเกณฑ์ จะไม่สอนก่อนเวลา จะไม่สอนเกินเวลา เพราะเป็นการสร้างวินัยอย่างหนึ่งให้กับตัวเองด้วย

ผู้สอนต้องมีวินัยต้องเข้มงวดกับตัวเอง เพราะถ้าเราไม่เข้มงวด นักศึกษาก็จะยิ่งไม่เข้มงวดไปด้วย ขนาดเราเข้มงวดนักศึกษาบางคนยังไม่เข้มงวดกับการเรียนเท่าที่ควร เรื่องความรู้ก็สำคัญ มีนักศึกษาอยากจะเป็นผู้สอนกันมาก คนที่จบไปก็จะมีคนเก่ง ๆ กันมาก โดยเฉพาะโยมที่ตั้งใจเรียน มีหลายท่านอยากจะเป็นผู้สอน บางคนมีความสามารถแต่ไม่เหมาะ บางคนบุคคลิกดีแต่อุปนิสัยไม่ดี บางคนพูดเก่งแต่พูดไม่รู้เรื่อง คนเก่งมีหลายประเภท แต่ประเภทที่ดีที่สุดคือ คนที่สามารถนำความรู้ไปใช้กับชีวิตได้

หากได้มีโอกาสสอน ก็จะมีโอกาสทบทวนธรรมะจนขึ้นใจ เรื่องความแม่นยำในบทเรียนเป็นเรื่องง่าย แสดงบ่อย ๆ ก็แม่นยำไปเอง ใคร ๆ ก็ทำได้ แต่การเป็นผู้สอนที่ดี นอกจากจะมีความแม่นยำในธรรมะที่จะแสดงแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีกิริยามารยาทที่สมควร และที่สำคัญสามารถนำธรรมะที่ตนเองแสดงมาใช้กับชีวิตของผู้สอนเองได้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

หลังจากที่อาจารย์สอบเปรียญธรรมได้ จึงมีโอกาสได้แสดงธรรมะสอนเด็ก ๆ ส่วนใหญ่โรงเรียนต่าง ๆ จะมานิมนต์มหาจากวัดมหาธาตุฯ ไปเทศน์ อาจารย์ไปเทศน์ให้เด็ก ๆ ฟังที่วัดสุวรรณาราม วิชาศีลธรรมบ้าง เทศน์วันพระบ้าง ตอนนั้นก็เตรียมตัวอ่านธรรมบทสองสาม เรื่อง ตั้งใจว่าจะนำไปเล่าเป็นเรื่องฟังง่าย ๆ ให้เด็ก ๆ ฟัง เพราะคิดว่าเนื้อหาน่าสนใจ อาจารย์อ่านธรรมบทแล้วรู้สึกสนุกมาก ตั้งใจว่าเด็ก ๆ ต้องตั้งใจฟังอย่างสนุก

พอไปถึงเริ่มแสดงธรรมก็เล่าธรรมบทที่เตรียมไปให้เด็ก ๆ ฟัง ก่อนจะเริ่มอาจารย์ดูแล้วเด็ก ๆ ตั้งใจฟังกันอย่างดี แต่พอเริ่มเล่า เด็ก ๆ ต่างตะโกน “ไม่เอา ไม่เอา” เลยเปลี่ยนเป็นเรื่องอื่น ๆ ที่เตรียมไว้ เด็กก็ยังตะโกน “ไม่เอา ไม่เอา” อยู่ดี

เอาหละสิ จะทำอย่างไรดี คิดได้ว่า เล่านิทานที่เคยฟังผู้ใหญ่เล่าให้ฟังดีกว่า บางเรื่องมีมุขตลก เล่าแล้วเด็กต้องหัวเราะสนุกแน่เลย พอเริ่มเล่า เด็ก ๆ ต่างตะโกน “ไม่เอา ไม่เอา” อาจารย์จึงเปลี่ยนเรื่อง พอเปลี่ยนเรื่องเล่า เด็กก็ตะโกน “ไม่เอา ไม่เอา” อยู่ดี ตอนนี้เริ่มหนักใจแล้ว เพราะอาจารย์

คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไรดีให้เด็กตั้งใจฟัง พอดีนึกขึ้นมาในใจว่าลองให้เด็กร้องเพลงดูดีกว่า เอ....จะเอาเพลงอะไรดี เพราะส่วนใหญ่อาจารย์เคยฟังแต่เพลงลูกทุ่งกับหมอลำตอนอยู่บ้านนอก คิดขึ้นมาได้เพลงหนึ่ง เลยถามเด็ก ๆ ร้องเพลงดีไหม เด็ก ๆ บอกว่าดี เลยถามว่าร้องเพลงต่อไปนี้ได้หรือไม่ เด็ก ๆ บอกว่าร้องได้

งั้นเราเริ่มเลย....เด็ก ๆ เริ่มร้องเพลง "ผู้ใหญ่ลี"

"พ.ศ. ๒๕๐๔ ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม ชาวบ้านต่างมาชุมนุม มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ลี ต่อไปนี้ผู้ใหญ่ลีจะขอกล่าวถึงเรื่องราวที่ได้ประชุมมา ทางการเขาสั่งมาว่าให้ชาวนาเลี้ยงเป็ดและสุกร ฝ่ายตาสีหัวคลอนถามว่าสุกรนั้นคืออะไร ผู้ใหญ่ลีลุกขึ้นตอบทันใด สุกรนั้นไซร้ คือหมาน้อยธรรมดา หมาน้อย ๆ ธรรมดา......"

พอเด็กร้องจบ อาจารย์ถามความหมายของเพลง แล้วเอาธรรมะสอดแทรกเข้าไปในเนื้อความของเพลง เด็ก ๆ ตั้งอกตั้งใจฟังกันอย่างสนุก

การเทศน์วันนั้นจึงสำเร็จด้วยดีไปอีกหนึ่งวัน

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๓ มีนาคม ๒๕๕๙

อยู่มาปีหนึ่ง มีฝรั่งนิมนต์หลวงพ่อสมเด็จฯ ไปบรรยายที่อเมริกา ตอนนั้นท่านยังเป็นพระพิมลธรรมอยู่ ช่วงนั้นอาจารย์เพิ่งบวชเข้ามาอยู่ในวัดมหาธาตุฯ ไม่กี่ปี พอได้ยินคำว่าเมืองนอกแล้วกลัวมาก เพราะเป็นคนไม่ชอบเดินทางและก็ไม่มีกิจที่ต้องเดินทางไกล ๆ ด้วย ขนาดในกรุงเทพฯอาจารย์ไปอยู่ไม่กี่แห่ง หรือว่าอีสานนี่เคยไปอยู่สองจังหวัดคือขอนแก่นและอุบลราชธานี เท่านั้น ไปแปลกที่ต่างเมือง เวลาไปแล้วไม่ค่อยคุ้นเลยไม่ชอบ

กลับมาแล้ว หลวงพ่อสมเด็จฯ ท่านก็เล่าให้พระเณรฟังในโบสถ์ว่าการประชุมที่หลวงพ่อสมเด็จฯ ไปเรียกว่า MRA (Moral Re-Armament) เป็นเหมือนกลุ่มที่นำศาสนาต่าง ๆ มาประชุมร่วมกัน โดยไม่แบ่งชนชาติและศาสนาที่นับถือเห็นว่าเป็นแนวคิดของนักวิชาการทางอเมริกา ในที่ประชุมทุกท่านที่ขึ้นปาฐกถาต้องใช้ภาษาอังกฤษ หลวงพ่อสมเด็จฯ ขึ้นเทศน์เป็นภาษาไทยในฐานะตัวแทนชาวพุทธจากประเทศไทยโดยมีมหามนัส เป็นล่ามภาษาอังกฤษ ท่านเล่าว่าฝรั่งมันฟัง

ท่านเทศน์อย่างตั้งอกตั้งใจบางทีท่านก็พูดตลกบ้าง พอมหามนัสแปลจบมันถึงจะหัวเราะ หลวงพ่อสมเด็จฯ ท่านคิดขึ้นมาว่า เออ...มหามนัสนี่แปลเก่งนะ ท่านเทศน์จบประโยคฝรั่งมันนั่งเงียบไม่หัวเราะ พอมหามนัสแปลคำเทศน์ท่านเป็นภาษาอังกฤษ มันหัวเราะกันใหญ่ แล้วท่านก็คิดต่อไปว่าถ้ามหามนัสไม่มา ท่านมิเป็นหัวหลักหัวตอเลยหรือพูดสื่อสารกับชาวโลกไม่ได้

หลังจากครั้งนั้น ท่านเห็นความสำคัญของภาษาต่างประเทศ และได้ดำริให้ทาง มจร เพิ่มหลักสูตรภาษาต่างประเทศขึ้นด้วย

ขณะนั้นอาจารย์ยังเรียนบาลีอยู่ยังไม่ได้เข้าเรียนอบรม ๑ (เทียบเท่ามัธยมปลาย) ที่ มจร พอเขาพูดกันว่าจะมีภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้นในหลักสูตรอบรม ๑ เป็นต้นไป นักเรียนก็ปรับตัวกันอย่างมาก มีโอกาสได้เรียนภาษาต่างประเทศในที่สุด

ธรรมะของพระพุทธเจ้า ต้องสื่อสารได้ พระอภิธรรมของเราก็ถ่ายทอดผ่านพระบาลีมาตลอด แม้พระบาลีจะสืบทอดพุทธพจน์ แต่ผู้สืบทอดพระบาลีต้องสามารถนำมาสื่อสารให้เกิดความเข้าใจได้ หลวงพ่อสมเด็จฯ ท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์

กว้างไกล เห็นประโยชน์ของการสื่อสาร พระเณรใน มจร จึงมีโอกาสได้ศึกษาภาษาต่างประเทศจนมาถึงทุกวันนี้ และที่สำคัญการเห็นประโยชน์ของการรู้ภาษาต่างประเทศ ทำให้ความคิดเรื่องการศึกษาพระบาลีเป็นภาษาต่างประเทศก็เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เป็นหลักสูตรชั้นปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มากมาย นับว่ามาจากวิสัยทัศน์ ของหลวงพ่อสมเด็จฯ ทั้งสิ้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๔ มีนาคม ๒๕๕๙

สาเหตุที่ได้มาเรียนพระอภิธรรมของแต่ละคนก็มีต่างกันไป บางคนมีเรื่องแปลก ส่วนใหญ่จะแปลก ๆ ทั้งนั้น ก็ลองสังเกตดูพระอภิธรรมจะมีคนอายุมาก ๆ เรียนกันเป็นส่วนใหญ่ สาเหตุต้องน่าสนใจกว่าการศึกษาอย่างอื่น ๆ แน่นอน

มีนักเรียนหลายท่าน เช่น คุณหมอเชวง ตอนนี้ท่านเสียไปแล้ว ได้มาเรียนเพราะต้องรับการผ่าตัดอวัยวะในร่างกาย ตอนสุขภาพดี ๆ ไม่เคยพิจารณาเรียนธรรมะ พอล้มป่วยจึงได้มีโอกาสคิดว่าจะเสียเวลาไปวัน ๆ ทำไม หลังผ่าตัดจึงตัดสินใจว่ามาเรียนธรรมะดีกว่า

มีอีกท่านหนึ่งเป็นคุณหมอเหมือนกัน สมัยนั้นเป็นถึงปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นคนพูดจาทางโลกได้ฉะฉานมาก รู้หลักการบริหารมากมาย แต่พอมีคนพูดธรรมะ ไม่เข้าใจตามไม่ทัน กลายเป็นคนไม่มีความสามารถ เลยตัดสินใจมาเรียนธรรมะ พอได้มาเรียนพระอภิธรรม มีโอกาสรับใช้ครูบาอาจารย์ คุณหมอก็เปลี่ยนบุคลิกไปเพราะค้นพบว่าชอบล้างจาน ทำความสะอาด จึงเรียนพระอภิธรรมอย่างสมบูรณ์แบบ

ทุกวัน ดูเหมือนเป็นคนใช้ไปเลย ขนาดอาจารย์เป็นคนเข้มงวด แกก็ยังมาเรียนที่กุฏิสม่ำเสมอ ทุกวันตอนเย็น ๆ เลิกงานแล้ว พอเรียนเสร็จก็มาช่วยทำความสะอาด ซักผ้า ล้างจาน แบบที่ประชาทำทุกวัน

อาจารย์เองก็เริ่มเรียนพระอภิธรรมด้วยสาเหตุที่แปลกมาก ตอนบวชอยู่บ้านนอก อาจารย์พูดไม่เป็นเลย ตั้งแต่เด็ก ๆ มา อาจารย์อยู่กับท้องนาท้องไร่ เป็นคนไม่ชอบพูด จนบวชมาแล้ว กลายเป็นคนพูดไม่เก่งไปเลย ได้แต่เรียนบาลี แต่แสดงธรรมไม่เป็น พอดีมีโยมเขามาปฏิบัติที่วัดมหาธาตุฯ ได้มาฟังพระอภิธรรม ตอนปฏิบัติ กลับไปพูดธรรมะเป็นเรื่องเป็นราว อาจารย์รู้สึกว่า น่าสนใจแต่ไม่มีโอกาสเพราะอยู่วัดบ้านนอก จะแสดงธรรม อะไรก็แสดงไม่ได้ ในที่สุดมีโชคเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ และได้มา อยู่ในวัดมหาธาตุฯ ด้วย แรก ๆ ก็ยังไม่ได้เริ่มเรียนพระอภิธรรม สอบบาลีต่อ แล้วก็ไปเรียน อบรม ๑ กับ มจร

จนอาจารย์ล้มป่วยลง อาการหูอักเสบกำเริบตั้งแต่ ปี ๒๕๐๗ เรื่อยมา ต้องนอนอยู่กับกุฏิตลอดเกือบสองปี พออาการเริ่มดีขึ้น ก็อยากกลับไปเรียนอบรมต่อ แต่คราวนี้ เกิดปัญหา เพราะอ่านหนังสือเรียนในห้องเรียนไม่ได้ ปวดหัว จะแตก เวียนหัวจนทนไม่ไหว

แต่พออยู่มาวันหนึ่งกลางปี ๒๕๐๙ อาจารย์ไปอ่านหนังสืออภิธรรมเข้า เกิดสิ่งประหลาดขึ้น อ่านแล้วไม่ปวดหัวเลยคิดไปลองเรียนดูที่วัดระฆัง ไปเริ่มแรกก็มีอาการไม่สบายอยู่แต่พอนั่งเรียนคาบแรก อาการปวดหัวทุเลาลงอย่างน่าแปลกใจอาจารย์เลยตั้งใจว่าจะข้ามเรือมาเรียนพระอภิธรรมทุกวันพอเรียนไปได้สักพัก อาการปวดหัวทุเลาลงเรื่อย ๆ

ทุกวันอาจารย์จะกลับมาอ่านหนังสืออภิธรรม เพื่อทำการบ้านและเตรียมการเรียน อาจารย์รู้สึกว่าพระอภิธรรมเปรียบเหมือนยา ยิ่งทำความเข้าใจ ยิ่งทบทวน ยิ่งตั้งใจเรียนยิ่งถกปัญหาในชั้นเรียน อาการปวดหัวก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ เรียนต่อมาอีกไม่กี่เดือนเท่านั้น อาการปวดหัวก็หายเป็นปลิดทิ้ง อาจารย์กลับมามีสุขภาพเป็นปกติตอนเรียนชั้นจูฬตรี

นับว่าพระอภิธรรมเป็นยามหัศจรรย์สำหรับอาจารย์จริง ๆ

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙

อาจารย์ชอบเรียนหนังสือ เพราะเราชอบฟังธรรมะ โดยเฉพาะถ้ามีอาจารย์เก่ง ๆ มาบรรยาย อาจารย์ชอบไปฟัง ส่วนหนึ่งเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ส่วนหนึ่งเป็นการให้กำลังใจกับอาจารย์ผู้สอน เพราะเราเรียนธรรมะอย่างไรก็ไม่มีวันที่จะเรียนได้หมด และเมื่อเราเข้าใจมากขึ้น เราก็จะรู้จักแยกแยะมากขึ้น อาจารย์เป็นชาวไร่ชาวนาถือว่าโชคดีมากที่ได้มีความรู้ พูดธรรมะทุกวัน การเข้าฟังบรรยายก็เป็นการสนับสนุนพระศาสนา อาจารย์ผู้สอนสามารถเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้าได้ต่อเนื่อง อาจารย์ชอบติดตามข่าวสารว่าที่ไหนมีบรรยาย ก็จะไปติดตามฟัง โดยเฉพาะการบรรยายพระอภิธรรม

อย่างที่ประชาไปเรียนกับมหาไพโรจน์ อาจารย์ชอบมากเพราะท่านมีความรู้ อาจารย์อยากไปเรียน แต่ไปเรียนไม่ไหว ยิ่งเราฟังมาก เราก็จะรู้มาก การที่เรารู้มาก เราจะรู้จักแยกแยะได้มาก ยิ่งฟังยิ่งมีประโยชน์ ยิ่งฟังซ้ำ ยิ่งมีประโยชน์ยิ่งขึ้น เพราะฟังครั้งที่สองย่อมเข้าใจดีกว่าฟังครั้งแรก

หลายครั้งอาจารย์เข้าไปนั่งฟังบรรยายโดยที่อาจารย์ผู้สอนเขาไม่รู้ตัว บางครั้งท่านก็ไม่เห็นว่าอาจารย์นั่งอยู่ด้วยจนฟังบรรยายจบ พอเลิกท่านก็เข้ามาสวัสดี ขอขมาว่าแสดงธรรมต่อหน้าอาจารย์โดยไม่ได้ขออนุญาต อาจารย์จึงต้องขอขมาท่านเหล่านั้นกลับที่ไม่ได้ขออนุญาตมานั่งฟังธรรมก่อนล่วงหน้าเสียเอง

มีช่วงหนึ่ง ดร. ระวี ภาวิไล สนใจพระอภิธรรมอย่างมาก ท่านเรียนด้วยตนเองด้วย มาฟังบรรยายด้วยจนชำนาญ อาจารย์ได้ข่าวว่าท่านใช้วิธีการสอนที่ใช้เครื่องไม้เครื่องมือมาประกอบ ขึ้นภาพ ขึ้นเครื่องมือที่ใช้ช่วยสอนน่าสนใจ ท่านบรรยายที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนนั้นอาจารย์สอนมหาเอกแล้ว แต่ก็ยังไปที่จุฬาฯ รอฟังท่านเสมอ ฟังท่านบรรยายเรื่องจิต เจตสิก รูป นิพพานได้หลายครั้งน่าสนใจดี อาจารย์ฟังบรรยายแล้วรู้สึกสนุกดี ได้ความรู้เพิ่มเติมด้วย

จนอยู่มาวันหนึ่งลูกศิษย์ที่เคยเรียนกับอาจารย์ เห็นอาจารย์มานั่งฟังด้วย จึงไปบอก ดร.ระวี ท่านจึงนิมนต์อาจารย์ให้ช่วยบรรยายวิถีจิต อาจารย์จึงขึ้นบรรยายให้สมาชิกฟังอยู่หลายครั้งจนจบวิถีจิต ดร.ระวี ท่านก็นั่งฟังบรรยายตลอด

แต่มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือท่านหลับตาฟัง ตอนฟังเหมือนหลับ ๆ ตื่น ๆ แต่พอมีคำถามก็จะถามได้ตรงกับเนื้อหาที่บรรยายทุกครั้ง และคำถามก็เป็นคำถามที่น่าสนใจทุกครั้ง

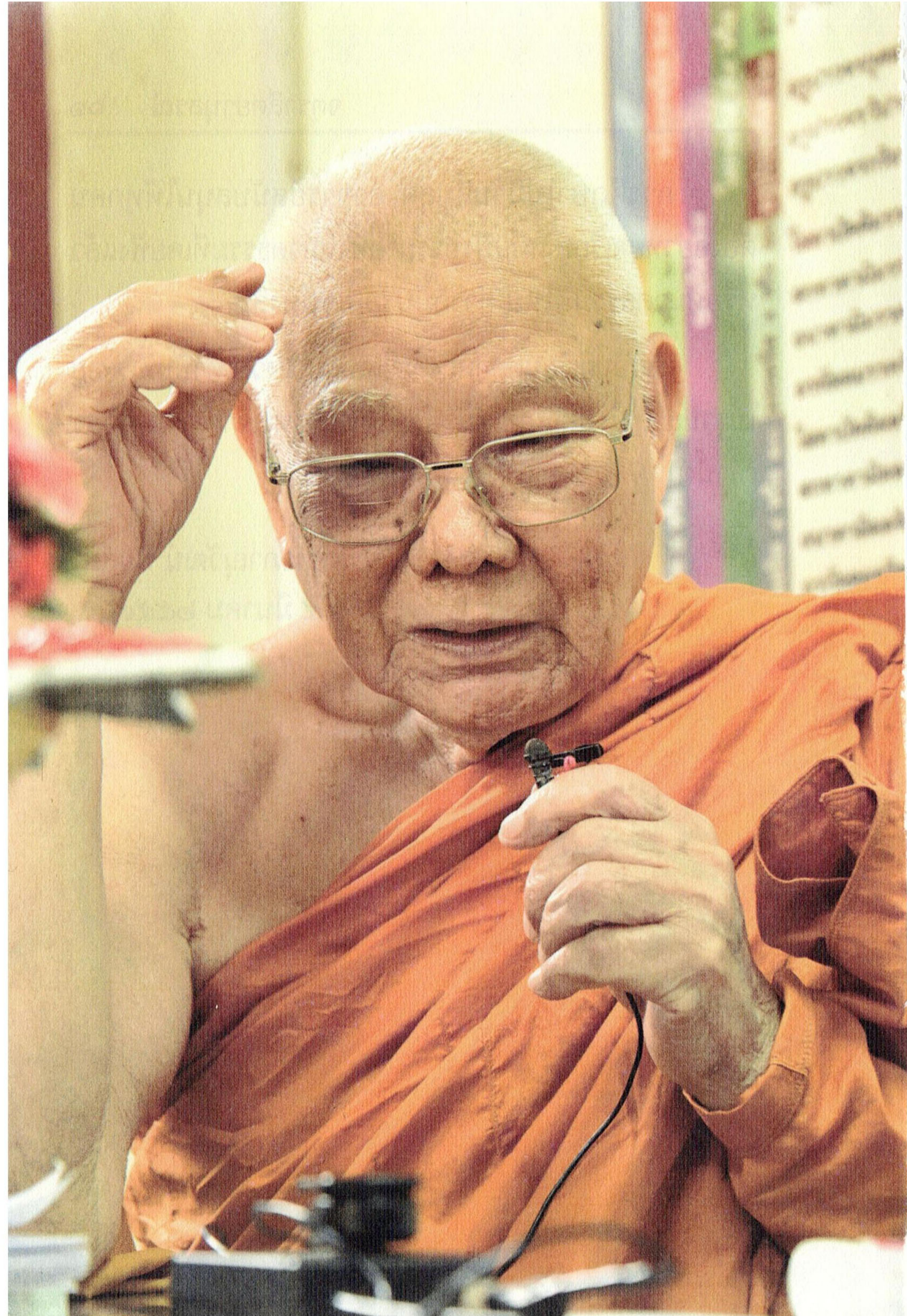
อาจารย์ประณีต ก้องสมุทร ก็แสดงธรรมดี อาจารย์จะฟังเขาบรรยายทางวิทยุเสมอ ๆ อย่างปัฏฐานของเราเรียนเฉพาะกุสลติก อาจารย์ประณีต สามารถบรรยายปัฏฐานครอบคลุมครบทั้ง ๒๒ ติก อาจารย์ชอบฟัง แล้วก็มาพิจารณา แยกแยะใช้เป็นความรู้ของเราได้

อีกท่านที่อาจารย์ชอบฟังท่านบรรยายและถกสาระทางอภิธรรมด้วยคือ อาจารย์พระประจาก ท่านเคยมาสอนเสริมให้อาจารย์ปี ๒๕๑๒ ท่านเป็นนักเรียนรุ่นพี่ของอาจารย์หนึ่งรุ่น เวลาอาจารย์ขาดท่านก็จะมาสอนแทนอยู่หลายครั้ง เวลาตอบคำถาม ท่านแยกแยะหมวดหมู่ความรู้ได้ดี จนมาถึงชั้นเรียนวิถีจิตนั่นแหละ อาจารย์ถามท่านเรื่องในบางภูมิหากพิจารณาในขอบเขตของกัมมจตุกกะ จะไม่สามารถแสดงวิถีได้ แต่ทำไมในตำราถึงแสดงได้ทุกภูมิ เพียงคำถามเดียวทำให้นักเรียนในชั้นต้องมาฟังท่านตอบคำถามของอาจารย์ถึงสี่วันเต็ม ๆ

การศึกษาไม่มีวันสิ้นสุด อาจารย์สนับสนุนให้ทุกคนต้องอย่าหยุดเรียน หมั่นฟังบรรยายทั้งหมวดธรรมที่เคยฟังแล้วหรือหมวดธรรมที่ใหม่ ต่างก็มีประโยชน์ทั้งสิ้น

เราเป็นผู้เรียนตลอดเวลา มีเฉพาะบางวันเท่านั้นที่เราอยู่ในฐานะผู้สอน ผู้สอนที่แท้จริงมีเพียงพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙

สมัยก่อนอาจารย์มักจะจำชื่อนักเรียนในชั้นได้เกือบทั้งหมด เพราะตอนนั้นยืนสอน จะมองเห็นนักเรียนทุกคน จนมาช่วงหลังผ่าตัดแล้วยืนสอนไม่ค่อยไหว ขาไม่ค่อยจะมีแรง จึงนั่งสอนเสียเป็นส่วนใหญ่ อาจารย์ว่าคนที่จำชื่อคนอื่นได้เป็นคนมีเสน่ห์เพราะเหมือนกับว่าเราใส่ใจคนรอบข้างด้วย แต่จริง ๆ แล้วการที่เราจำชื่อคนอื่นได้เป็นการที่เราใส่ใจตัวเองมากกว่า เวลาที่เราจำชื่อคนอื่นได้เราจะนึกถึงสิ่งที่เขาพูดและสิ่งที่เขาทำได้ด้วย การจำได้ว่าผู้อื่นทำอะไร พูดอะไร เป็นอะไร ทำให้เรามีโอกาสพิจารณาว่าเราควรจะปฏิบัติต่อผู้นั้นด้วยเหมือนกัน

เวลาสอน การเขียนขึ้นกระดานมีประโยชน์มาก การแสดงเนื้อความบนกระดานทำให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้นถึงส่วนที่เป็นเนื้อหาหลัก ๆ ของเนื้อเรื่องในแต่ละหัวข้อ และที่สำคัญที่สุดนักเรียนจะจำข้อความที่ขึ้นกระดานได้มากกว่า คนที่พอจะจำได้บ้างแล้วก็จะจำได้แม่นยำขึ้น

อาจารย์มักจะขึ้นกระดานในส่วนที่สำคัญ ๆ ของเนื้อหาแต่ละส่วนเท่านั้น ส่วนที่ต้องการแสดงประกอบจะใช้วิธี

อธิบายเป็นหลัก เพราะถ้าเราขึ้นกระดานทุกอย่างที่เราพูด นักเรียนที่จับประเด็นไม่ได้ จะไม่เข้าใจว่าสิ่งใดเป็นเนื้อความหลัก สิ่งใดเป็นเนื้อความรองหรือส่วนประกอบ

การจดจำความรู้ทางธรรมะได้เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะเอื้ออำนวยต่อการนำไปปฏิบัติ การศึกษาปริยัติธรรมทั้งหมดมุ่งตรงสู่จุดหมายสุดท้าย จุดหมายเดียวคือการนำความรู้ที่ได้จากการเล่าเรียนไปปฏิบัติทั้งสิ้น ในขณะปฏิบัติ ถ้าสภาวธรรมใดสภาวธรรมหนึ่งเกิดขึ้นมา หากเราไม่รู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมาคืออะไร ก็เหมือนกับเวลาสอน อาจารย์ไม่รู้จักนักเรียนหลายคน พอเราสอนพวกเขา เราเคยเห็นหน้า แต่เราไม่เคยรู้จักชื่อ หรือเคยรู้จักชื่อแต่เราจำชื่อเขาไม่ได้ ก็จะไม่มีผลดี

ในการปฏิบัติ หากเราเห็นสภาวธรรมใดเกิดขึ้น แล้วเราไม่เคยศึกษาปริยัติธรรม เราจะไม่มีทางรู้เลยว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเราไปพบเห็นคืออะไร หรือบางทีเราไม่พบเห็นอะไรเลย แต่เราเข้าใจผิดว่าเราเกิดสภาวธรรม และสิ่งที่น่าห่วงที่สุดคือ เมื่อมีคนมาสอนให้เราปฏิบัติผิด ๆ โดยที่เราไม่มีความรู้ทางปริยัติธรรมที่ถูกต้อง นอกจากเราจะไม่มีทางก้าวหน้าแล้ว ยังปิดกั้นโอกาสในการบรรลุธรรมของเราอีกด้วย

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๑๗ มีนาคม ๒๕๕๙

อาจารย์เรียนจบแค่ ป.๔ มีความรู้แค่อ่านออกเขียนได้ก็ถือว่าดีมากแล้วเพราะที่บ้านเป็นชาวไร่ชาวนา แม่ส่งให้เข้าโรงเรียนตามเกณฑ์ ตอนเด็ก ๆ จิตไม่เคยคิดว่าอยากเรียนหนังสือเลย ไปเรียนหนังสือเหมือนเป็นหน้าที่

ตื่นเช้ามาก็เตรียมปิ่นโต เปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดนักเรียนแล้วก็เดินไปโรงเรียน ระหว่างเดินไปโรงเรียนก็ร้องเพลงบ้างถ้าเดินคนเดียว ถ้ามีเพื่อนเดินมาพร้อมกันก็คุยแต่เรื่องว่าวันนั้นพอไปถึงโรงเรียนแล้วจะเล่นอะไรกันดี พอไปถึงโรงเรียนเวลาผ่านไปเร็วมาก วิชาที่เรียนไม่เคยใส่ใจ จำไม่ได้ด้วยว่าได้เรียนอะไรไปในแต่ละวันเพราะคิดแต่ว่าอยู่โรงเรียนว่างจากนาแล้วก็มีโอกาสเล่นกับเพื่อน จะเล่นให้สนุกทุกวันที่อยู่โรงเรียน

ตอนอยู่โรงเรียนก็คุยวางแผนกับเพื่อน ๆ ว่าพอเลิกเรียนแล้วจะไปเล่นต่อกันที่ไหน นัดกันไปเล่นต่อที่คันนาบ้านใครดี เพื่อนบางคนมีความคิดว่าต้องผจญภัยบ้าง ก็จะต้องเปลี่ยนที่เล่นไปที่ต่าง ๆ ที่ ๆ ผจญภัยที่สุดก็คือไปนาของเพื่อนที่ไม่เคย

ไปเล่นมาก่อน เวลาเล่นจินตนาการของเด็กทำให้เกิดเรื่องราวสนุกสนานมากมาย แค่นี้ชีวิตก็ผ่านไปในแต่ละวันอย่างสนุกสนานมาก สมกับเป็นเด็กท้องไร่ท้องนา

ทุกครั้งเวลาอาจารย์คิดย้อนไปในวัยเด็กจะจำได้แต่เรื่องราวที่เกิดนอกโรงเรียนเป็นส่วนมาก เคยแม้กระทั่งช้อนปลาหางแดงตัวน้อยมาทำปลาส้มจิ้มกับผัก จำได้ว่าฆ่าปลาหางแดงคราวละมาก ๆ เพื่อทำปลาส้มเพียงมื้อเดียว ด้วยความไม่รู้คงทำบาปไว้มาก

พอจบ ป.๔ รู้สึกเหมือนกับว่าไม่ได้วิชาความรู้อะไรออกมาเลย ขนาดบวกเลขทอนตังค์ยังทำไม่เป็น ก่อนจะบวชเคยไปซื้อของราคาแปดบาท แม่ให้ธนบัตรใบละสิบบาทมายังไม่รู้ว่าแม่ค้าต้องทอนให้เท่าไร อ่านออกเขียนได้ก็ถือว่าเป็นบุญมากแล้ว

จนเมื่อมาบวชได้เรียนมากขึ้น ก็ตั้งใจมากขึ้น ตอนเรียนนักธรรมตรีอยู่วัดที่บ้านนอกปี ๒๔๙๗ อาจารย์จำแม่นเลยว่าเริ่มเห็นคุณค่าการเรียน อาจารย์ที่สอนนักธรรมตรีว่าโคลงโลกนิติให้ฟัง อาจารย์ว่าตามได้หมดจนเขาแปลกใจว่าทำไมว่าได้ เช่นบางบทที่อาจารย์จำได้ดี

รู้น้อยว่ามากรู้ เริงใจ
กลกบเกิดอยู่ใน สระจ้อย
ไป่เห็นชเลไกล กลางสมุทร
ชมว่าน้ำบ่อน้อย มากล้ำลึกเหลือ

หรืออย่างเพลงยาวสอนหญิง อาจารย์ก็ว่าได้ทั้งหมด เช่น

ฝนจะตก เท่าไร น้ำไม่ขัง
เที่ยวไหลหลั่ง ลงคู รูระแหง
รสไม่รู้ ดุจจวัก ที่ตักแกง
จนใบแหว่ง เปรี้ยวหวาน ไม่พานรู้

ถึงว่าหู มีอยู่ อย่างหูกระทะ
มีตาปะ ตาสัปปะรด น่าอดสู
ถึงมีปาก ปากก็พร่อย ดั่งหอยปู
มีเท้าคู้ มือตาย เหมือนไม่มี

อาจารย์เข้าใจความหมายตั้งแต่ ป.๒ เพราะคุณครูให้คัดลายมือซ้ำ ๆ หลายบท แล้วอธิบายความหมายให้ฟังว่าแต่ละบทกล่าวถึงอะไร การคัดลายมือทำให้เราได้จดจ่อและตั้งใจเป็นพิเศษ เพราะต้องคัดให้สวยงามและต้องถูกต้องครบถ้วนไม่มีคำตกหล่น กว่าจะคัดเสร็จแต่ละบทต้องอ่าน

ผ่านตาซ้ำ ๆ หลายสิบเที่ยว คัดเสร็จก็ต้องมาตรวจทานอีกหลายรอบจนเนื้อหาที่เราคัดซึมซาบเข้ามาในความทรงจำของเราอย่างไม่รู้ตัว ผ่านไปนานแค่ไหนก็ไม่ลืม จนทุกวันนี้สิ่งที่อาจารย์เคยหัดคัดลายมือตอนชั้นประถมก็ยังคงจำได้ดี

การศึกษาธรรมะก็เป็นเช่นนี้คือเป็นการสะสมความรู้เหมือนกันทั้งสิ้น เมื่อเรียนธรรมะเราจะมีจิตใจจดจ่อกับเนื้อความเป็นพิเศษ เนื้อหาทางธรรมะจะซึมซาบเข้ามาในความทรงจำของเราโดยไม่รู้ตัว เมื่อถึงเวลาและโอกาสที่เหมาะสม เราจะสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ได้ตามสมควร

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

อาจารย์ทำงานตั้งแต่เด็ก ๆ อยู่กับนาอยู่กับไร่ ปีนต้นไม้ว่ายน้ำไปตามประสาเวลาว่างจากนา พอเรียนจบประถมสี่ก็ออกมาช่วยแม่ทำนา ที่ว่าช่วยคือเวลาเพื่อนบ้านมาชวนลงนา อาจารย์ก็ไปแทนแม่ แม่จะได้อยู่บ้านเก็บผักเก็บฟืนขายได้บ้าง

อาจารย์เคยว่ายน้ำเป็นหลาย ๆ ชั่วโมงจนคิดว่า เอ...ทำไมเราว่ายน้ำเป็น เวลาปีนต้นไม้ ต้นที่เขาว่าปีนยาก ๆ ก็จะปีนขึ้นไป จนในที่สุดก็ปีนขึ้นไปเล่นข้างบนกับเพื่อน ๆ ได้ จนต้องมาคิดอีกว่า

เอ....ต้นไม้สูงขนาดนั้น เราตัวเล็กนิดเดียว ทำไมถึงปีนได้ไม่ยากเย็นนัก

เวลาไปเกี่ยวข้าว ไม่ว่านาเราหรือนาเขา เราดูผู้ใหญ่ทำแล้วเราก็ทำตาม ไม่ยากเลย ทำไปเรื่อย ๆ เดี๋ยวก็ทำเป็นทุกครั้งที่ลงนา รู้ว่าเหนื่อย รู้ว่าร้อน แต่ใจก็ไม่เคยปฏิเสธที่จะทำ บางครั้งเคยคิดว่าสนุกมากเวลาทำนาเกี่ยวข้าว เกี่ยวข้าวแต่ละหนเพื่อน ๆ ก็จะมาช่วยกันลงนากันหลายคน

ต่างคนก็ต่างเกี่ยวในแนวคันนาของตน พอไปจบสุดที่นาเป็นอันว่างานเราเสร็จ รางวัลก็คือ เจ้าของนาก็จะเลี้ยงข้าวเลี้ยงเหล้า เฮฮากันไปตามประสาชาวบ้าน เราก็ดื่มเหล้าที่เขาเตรียมจนเมา ทำแบบนี้เกือบทุกวันมาตั้งแต่อายุ ๑๗ จนถึงหนึ่งวันก่อนบวช

พอถึงวันบวช อาจารย์ยังรู้สึกอยากเหล้ามาก ๆ แต่ก็ฝืนใจงดเหล้า ต้องต่อสู้กับความอยากอยู่นานมาก ความรู้สึกอยากเหล้ามีมาตลอดในช่วงสามปีแรกที่บวชเข้ามา จนมาอยู่วัดมหาธาตุ ฯ หรือในปี ๒๔๙๗ ยังอยากเหล้าบ้างเหมือนกัน เวลาเดินออกมาข้างนอกเห็นโยมดื่มเหล้า ก็ได้แต่คิดว่าเราเคยชอบเราเคยดื่ม เกิดอยากบ้างก็มี แต่ไม่คิดว่าจะดื่มอีก พอมาถึงวันหนึ่ง ประมาณปลายปี ๒๔๙๘ วันนั้นเห็นคนดื่มเหล้าแล้วรู้สึกขึ้นมาทันทีว่า อาจารย์ไม่อยากดื่มเหล้าอีกแล้วความรู้สึกเกิดเปลี่ยนอย่างชัดเจน

เปรียบไปก็เหมือนกับเรียนธรรมะและการปฏิบัติบางหมวดธรรมเราจะรู้สึกคุ้นเคยมาก เรียนแล้วไม่ต้องขวนขวายอย่างหนักก็จำได้และเข้าใจได้อย่างไม่ยากนัก เหมือนเป็นสิ่งที่เราถนัด แต่ความเป็นจริงก็เปรียบเหมือนกับการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ เช่นทำนา ทำไร่ พอเราได้ทำซ้ำ ๆ ทำบ่อย ๆ ก็จะ

คุ้นเคยโดยไม่รู้สึกตัว ยิ่งขณะที่เราทำงาน จิตใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ตรงหน้าก็จะยิ่งถนัดและคุ้นเคยมากขึ้นในเวลาไม่นานนัก บางเรื่องยาก ๆ เช่นการปีนต้นไม้สูง ๆ เราก็รู้ว่ายากแต่พอเราตั้งใจเราก็ปีนได้ กับธรรมะถ้าเราตั้งใจศึกษาจริง ๆ เราก็จะผ่านไปได้ในที่สุด ยิ่งเป็นเรื่องยาก ๆ เวลาเราฝึกเราจะยิ่งมีความระวังมากขึ้น การระวังนี่แหละทำให้เราตั้งใจมากขึ้น ยิ่งตั้งใจมาก การงานที่ยากก็กลับเป็นทำได้ในที่สุด

อย่างกับการปฏิบัติ เราไม่รู้หรอกว่าแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างไร ที่รู้ก็มาจากที่คนอื่นแนะนำ จริง ๆ เป็นอย่างไรไม่มีทางรู้ วิธีที่จะรู้ดีที่สุดก็คือลงมือปฏิบัติเองด้วยความตั้งใจพอถึงแต่ละขั้นแต่ละตอน ขอให้เราตั้งใจอย่างจริงจังกับขั้นตอนที่เรากำลังพบเห็นอยู่นั้น ๆ เราจะพบสิ่งที่จะต้องทำเพื่อที่จะให้ผ่านแต่ละขั้นไปได้ เหมือนตอนอาจารย์ปีนต้นไม้เราเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ มองขึ้นไปที่ยอดไม้สูง ถ้าคิดแต่ว่ายังไงก็ขึ้นไม่ได้จะไม่ได้ขึ้น แต่ถ้าคิดว่าเราขึ้นได้ เราจะก้าวปีนขึ้นไป การปีนเราต้องระวังไปทีละก้าวของการปีน ไม่ไปนึกถึงว่าจะปีนไปสูงแค่ไหน เราตั้งใจปีนขึ้นไปเรื่อย ๆ แน่นอนว่าปีนครั้งแรกจะปีนไม่ได้แน่นอน ถึงแค่ไหนก็พยายามไปเรื่อย ๆ เราจะพบว่าในที่สุด เราจะไปถึงจุดที่เรารู้ว่าเราต้องก้าวอย่างไร

ถึงจะปีนสูงขึ้นได้ไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดเรามาถึงยอดไม้เอง

ที่สำคัญที่สุด หลังจากช่วยเพื่อนบ้านลงนาแล้ว ในที่สุดเราจะได้พัก เขาจะเลี้ยงเรา หลังจากปีนต้นไม้แล้ว ในที่สุดเราจะได้เล่นสนุกบนยอดไม้กับเพื่อน ๆ

เรียนธรรมะและปฏิบัติธรรมก็มีส่วนคล้ายแบบนี้คือ เรามั่นใจได้ว่าธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำเป็นสิ่งประเสริฐ และจะนำสิ่งดี ๆ ในชีวิตมาแน่นอนหากเราเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ธรรมะจะสอนให้เรารู้อีกด้วยซ้ำว่าสิ่งที่ไม่ควรทำคืออะไร เป็นอย่างไร

การศึกษาธรรมะจะมีส่วนพิเศษที่สุดคือธรรมะจะช่วยกล่อมเกลาจริยธรรมในตัวเราไปด้วยในระหว่างทางที่เราศึกษาและปฏิบัติ เมื่อเราศึกษาธรรมะมากขึ้นเราก็จะได้กลับมาพิจารณาตัวเรามากขึ้น ยิ่งพิจารณามากขึ้นเราก็จะเข้าใจในสิ่งที่เราทำมากขึ้น ยิ่งเข้าใจในสิ่งที่เราทำมากขึ้น เราก็จะเข้าใจตัวเราเองมากขึ้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒ เมษายน ๒๕๕๙

คนเราทุกคนมักจะอยู่กับความเคยชิน เราเคยอย่างไร เราก็คุ้นอย่างนั้น ลองสังเกตให้ดี ของใช้ของเรา อาหารของเรา เรื่องที่เราทำ เรื่องที่เราคิด มักจะเป็นของเดิม ๆ คนที่อยู่ใกล้เรา คนที่เราคุยด้วย ล้วนแต่เป็นคนซ้ำ ๆ เดิม ๆ การที่เราคุ้นชิน กับอะไร เราก็จะทำแต่สิ่งซ้ำ ๆ พูดแต่สิ่งซ้ำ ๆ เพราะเรารู้สึก ว่าคุ้นเคย ความคุ้นเคยเป็นสิ่งปกติของมนุษย์ เราใกล้อะไร สิ่งที่เราอยู่ใกล้ก็บ่งบอกความเป็นตัวเราด้วย

การที่เราใช้เวลาอยู่กับอะไรนาน ๆ บ่อย ๆ เราจะจำ สิ่งประกอบ ของแต่ละอย่างรอบ ๆ ตัวเราได้อย่างแม่นยำ อย่างเวลาอาจารย์นอนหลับช่วงบ่าย แล้วประชาเข้ามาเก็บ ถ้วยชามไปล้าง มาเก็บขยะ จัดของเข้าที่ พออาจารย์ตื่นขึ้นมา มองไปรอบ ๆ ก็มักจะรู้ทันทีว่ามีคนเข้ามา แล้วบางทีก็รู้ ไปถึงว่าน่าจะเป็นใคร เพราะลักษณะของการวาง ความเงียบ ความเรียบร้อยในการทำงานของแต่ละคนไม่เหมือนกัน

การแสดงธรรมบ่อย ๆ ก็เหมือนกับเราอยู่กับธรรมะ จนคุ้นชิน การแสดงธรรมก็จะมีประโยชน์อย่างนี้เหมือนกัน

การที่เราแสดงธรรมผ่านตัวหนังสือบ่อย ๆ เราจะคุ้นชินกับองค์ธรรมที่อยู่ในหมวดธรรมต่าง ๆ บางครั้งเราก็จะมีข้อสงสัยขึ้นมาเอง อยากรู้มากขึ้น อยากตอบคำถามตัวเอง อาจารย์ก็จะกลับมาค้นพระไตรปิฎก ทุกครั้งที่มาค้นในพระไตรปิฎกนอกจากจะได้คำตอบของคำถามที่เรามีก็จะได้ความรู้ข้างเคียงที่ไม่ได้ตั้งคำถามมาด้วยเสมอ ทำให้เราเข้าใจมากขึ้นอย่างกว้างขวาง บางครั้งการแสดงธรรมของเราน้อมให้เข้าใจสภาวะบางอย่างได้เหมือนกัน คือบางครั้งเราเกิดความรู้สึกสื่อไปยังสภาวธรรมบางอย่างที่เรากำลังแสดง หรือบางครั้งเราได้คำตอบของคำถามบางอย่างที่เราไม่ได้ตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า เป็นการเพิ่มเติมของสภาวะผ่านตำราที่ประชาชอบใช้คำว่าช่องว่างระหว่างตัวอักษรนั่นแหละ

ผู้แสดงธรรมจะต้องมีจริยธรรม คือแสดงธรรมที่ตนเข้าใจจริง ๆ ธรรมะที่ตนแสดงต้องสะท้อนความดีของตนออกมาได้ และที่สำคัญต้องแสดงธรรมะที่ตรงกับพระไตรปิฎกเท่านั้น เพราะพระไตรปิฎกเป็นข้อมูลอ้างอิงที่มาที่ไปของธรรมะได้ทุกหมวดหมู่ ผู้แสดงธรรมต้องตั้งหลักว่าจะแสดงธรรมะตามหลักในพระไตรปิฎกเท่านั้นถึงจะถูกต้อง นอกเหนือจากพระไตรปิฎกย่อมไม่ถูกต้องทั้งสิ้น การคิดเอง การตีความเอง

นอกจากจะทำร้ายผู้ฟังแล้ว ยังเป็นการทำร้ายตัวเองอย่างหนัก

ที่ผ่านมาหลายสิบปีมีผู้แสดงธรรมที่ใช้อัตโนมติเสมอ ๆ ซึ่งหากจะว่าไปการที่เขาเข้าใจผิดเป็นเรื่องเฉพาะของเขา เขาต้องศึกษาให้มากขึ้นก่อนที่จะทำหน้าที่แสดงธรรม เขาต้องพยายามทำความเข้าใจธรรมะที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับเขาด้วยตนเอง

ในฐานะผู้ศึกษาธรรมะผู้ฟังธรรมะ ทางเดียวที่เราจะเข้าใจธรรมะและแยกแยะสิ่งถูกกับสิ่งผิดได้ดีที่สุดคือเราต้องศึกษาให้เข้าใจ เมื่อเข้าใจจะจำได้ เมื่อจำได้จะแยกแยะได้ เมื่อแยกแยะได้จะนำมาใช้ได้ เมื่อนำมาใช้ได้จะพิจารณาได้ทันทีว่าธรรมะข้อใดที่ได้ยินได้ฟังมาถูกหรือผิด ทุกคนย่อมมีโอกาสไม่เท่ากัน แต่ทุกคนสามารถตั้งใจศึกษาได้เท่ากัน เมื่อเราตั้งใจศึกษาธรรมะจนเราคุ้นชินกับองค์ธรรมต่าง ๆ เพียงเราอ้างอิงความรู้ที่เราได้จากพระไตรปิฎกเพื่อพิจารณาการแสดงธรรมของแต่ละแห่ง นอกจากเราจะวิพากษ์วิจารณ์ได้ถูกหลัก มีข้อมูลอ้างอิงแล้ว เรายังสามารถรักษาพระศาสนาไว้ให้ยาวนานขึ้นเพียงแค่เราศึกษาธรรมะที่ถูกต้องอย่างตั้งใจเท่านั้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๓ เมษายน ๒๕๕๙

ปกติอาจารย์เป็นคนเฉย ๆ เขาบอกว่าอะไรตลก อาจารย์ก็ไม่เห็นว่าตลก บางเรื่องเขาว่าสนุก อาจารย์ก็รู้สึกว่าเฉย ๆ จนบางคนเขามองว่าอาจารย์ดุ

ที่ประชาถามว่าเวลาอาจารย์มีโทสะแล้วรู้หรือเปล่าว่ากำลังมีโทสะ อาจารย์ต้องรู้สิ แต่มันห้ามยาก แต่ถ้าสังเกตให้ดี อาจารย์ไม่เคยมีโทสะนอกห้องเรียนเลย โทสะเกิดทุกครั้งเวลาสอนแล้วนักเรียนไม่จำ เวลาไม่เข้าใจอาจารย์อธิบายซ้ำได้ แต่เวลาไม่จำอาจารย์จะว่าเสียหายเลย อย่างวันนี้อาจารย์ก็ว่านักเรียนตอนสอนปัฏฐาน ให้ขึ้นมาชี้ขณะที่เป็นปัจจัยของวัตถุปุเรชาตในรูปวิถี ปรากฏว่าตอบไม่ได้ อาจารย์เลยว่าไปว่า "อย่างนี้มันเซอร์ไอแซค นิวตัน" นักเรียนยิ่งงงเข้าไปใหญ่ก็เซ่อไง ว่าแบบนี้ยังไม่เข้าใจว่ากำลังว่าอยู่ แต่นักเรียนหัวเราะกัน พอซักไปซักมาถึงรู้ว่าที่เขาไม่รู้เพราะปีนั้นเขาไม่ได้เรียนเนื่องจากน้ำท่วม อาจารย์เลยสอนเขาใหม่ ตอนนี้เข้าใจแล้ว

อย่างเวลาเห็นเรื่องน่าสังเวชใจ หรือดูทีวี บางทีอาจารย์ก็ร้องไห้ออกมาเลยเพราะสงสารคนที่เจอเรื่องราวต่าง ๆ คิดว่า

เขาน่าสงสาร ไม่เข้าใจตัวเองเหมือนกัน แต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าร้องไห้ก็มาจากโทสะ อาจารย์โทสะแรงก็ต้องร้องไห้ง่ายแบบนี้

ตั้งแต่เด็ก ๆ ออกจากโรงเรียนตอน ป. ๔ ช่วงอยู่โรงเรียนคือเปลี่ยนที่เล่นกับเพื่อน ๆ ไปโรงเรียนก็จะตั้งตาคอยเลยว่าเพื่อนมาหรือยัง เวลาเจอเพื่อนอาจารย์ก็ดีใจมาก เล่นจนกลับบ้าน พอออกจากโรงเรียนตอน ป.๔ รู้สึกดีใจมาก คิดว่าจะได้เล่นตลอดเวลา ไปทำไร่ทำนาก็ดีใจที่ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานเขามีงานอะไร อาจารย์ไม่ต้องให้ใครมาเรียกเลย ออกไปเป็นคนแรกเสมอ พองานเสร็จอาจารย์ก็กลับมานั่งเล่นเดินเล่นตอนนั้นคิดว่าชีวิตได้ผ่านไปวัน ๆ หนึ่งก็ดีใจแล้ว เจอเพื่อน ๆ คุยกันสนุกก็ดีใจ ปกติอาจารย์คุยไม่เก่ง จะให้พูดเป็นคุ้งเป็นแควคุยไม่เป็น ชอบฟังเขาคุยให้ฟัง ฟังเขาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ตลกบ้าง ไม่ตลกบ้าง ชีวิตผ่านไปแค่นี้อาจารย์ก็ดีใจแล้ว เพราะตอนนั้นไม่เคยคิดถึงอนาคตเลย ทำงานจบในแต่ละวันก็ดีใจ

ตอนเด็ก ๆ ออกจากโรงเรียนมาเขียนอ่านได้น้อยมาก การเป็นเด็กยากจนถือว่าพออ่านออกเขียนได้อาจารย์ก็ดีใจแล้ว จนบวชเข้ามาอาจารย์ไม่ค่อยได้เขียนหนังสือ พอเริ่มเข้าวัด

มหาธาตุฯ จึงเรียนบาลี อาจารย์ไม่เคยคัดลายมือมาเป็นสิบปี เขียนการบ้านส่งตัวเท่าหม้อแกง จนอาจารย์แหวนที่สอนบาลีหัวเราะใหญ่ เอามาโชว์ให้พระที่เรียนทั้งห้องดูว่าพระภาณุวัฒน์เขียนหนังสืออย่างกับเด็กๆ ตัวเท่าหม้อแกง อาจารย์ไม่อายเลย กลับดีใจหัวเราะไปกับเขาด้วย

ตอนเริ่มเรียนบาลี ได้หัดเขียนหนังสือ สนุกกับการทบทวนและท่องจำวิชาต่าง ๆ อาจารย์ชอบการเรียนมาก ดีใจมากที่ได้กลับมาเรียนอีกที ทั้ง ๆ ที่ตอนเด็ก ๆ ไม่อยากเรียนเลย พอได้เริ่มเรียนบาลีอีกครั้ง อาจารย์ตั้งใจเป็นพิเศษ อาจารย์แหวนเป็นผู้สอนกับเจ้าคุณพีร์ (พระธรรมปัญญาบดี อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ในปัจจุบัน) ท่านบอกว่าให้กลับมาหัดคัดลายมือให้ตัวเล็ก ๆ อาจารย์ก็มาฝึกคัดลายมือจนเขียนเท่าตัวปกติได้ แค่คัดลายมือตัวเล็กได้ อาจารย์ก็ดีใจมากแล้ว เลยสนุกกับการเรียนบาลีมาก ๆ ตอนนั้นพระเรียนบาลีเต็มวัดมหาธาตุฯ ไม่เหมือนสมัยนี้ อาจารย์สอบประโยค ๑ เป็นครั้งแรก ผลออกมาได้ที่ ๑ ของรุ่น สอบประโยค ๒ ผลออกมาก็ได้ที่ ๑ ของรุ่น สอบประโยค ๓ ก็ได้ที่ ๑ ของรุ่น ทำให้มีกำลังใจมาก ช่วงนั้นมีพระมาจากพม่า อาจารย์คิดอะไรก็เป็นภาษาบาลีไปหมด อยากคุยกับเขาเลย

ส่งภาษาบาลีไปคุยกับเขา เขารู้เรื่องสื่อสารได้เป็นประโยค แต่อาจารย์พูดได้เป็นคำ ๆ จะไปแต่งประโยคเหมือนท่านไม่ได้ แต่อาจารย์ก็ดีใจมากเพราะสื่อสารผ่านภาษาบาลีได้

ตอนป่วยจนต้องนอนอย่างเดียวในปี ๒๕๐๗ พออาการเริ่มดีขึ้นในปี ๒๕๐๙ อาจารย์กลับมาเรียนพระอภิธรรม เริ่มเรียนจูฬตรีแล้วอาการมึนศีรษะดีขึ้นจนอาการป่วยหายไปในที่สุด อาจารย์ดีใจมาก เรียนได้ดีผลสอบออกมาได้ที่ดีทุกปี อาจารย์ก็ดีใจมาก จนได้มาสอน ได้ทบทวนตัวเองจากการบรรยายมาจนถึงทุกวันนี้

แต่ประชารู้ไหมว่าอาจารย์ดีใจมากที่สุดในชีวิตตอนไหน

อาจารย์ดีใจมากที่สุดในชีวิตตอนอุปสมบทเป็นพระเมื่ออายุครบยี่สิบ ความปลื้มปิติที่ครองผ้าเหลืองในวันนั้นยังคงอยู่ อาจารย์จำอาการของความปลื้มปิติในวันนั้นได้ดีทุกวันนี้อายุมากแล้ว ผ่านเรื่องราวมามากมาย แต่สิ่งที่อาจารย์ดีใจมากที่สุดในชีวิตก็คือ "การที่ได้บวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา" นี่เอง

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙

อาจารย์เคยปฏิบัติพองหนอ ยุบหนอ กับท่านเจ้าคุณโชดก ท่านบอกเพียงให้สังเกตอาการที่ท้องพองขึ้น-ยุบลง ช่วงนั้นยังไม่รู้ว่าอะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม พอมาเรียนพระอภิธรรมจึงรู้ว่าขณะหายใจเข้า ลมที่เข้าไปจะดันให้ท้องพองขึ้น ขณะหายใจออกลมที่ออกมีผลทำให้ท้องยุบลง อาการพองออกและยุบลงเป็นรูปธรรม แต่จิตที่รู้อาการนั้นเป็นนามธรรม พูดรวม ๆ ว่าจิตที่รู้อาการนั้นมีธรรมอยู่ ๕ อย่าง ปัญญา วิตก วิริยะ สติ สมาธิ ในสติปัฏฐานยกมากล่าว ๓ อย่าง คือ สติ ปัญญา วิริยะ ที่เรากำหนดอยู่ได้เพราะความเพียร (วิริยะ) เกิดขึ้น สติเป็นตัวรู้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร ส่วนปัญญาเป็นตัวตัดสินสิ่งที่ปรากฏอยู่ว่าเป็นรูปหรือนาม ส่วนธรรมอีกสองอย่างคือ วิตก และ สมาธิ ไม่กล่าวถึงแต่ต้องร่วมด้วย เพราะปัญญาไม่สามารถพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยวิตกเป็นตัวเสนออารมณ์ให้ปัญญา คือ ทำงานพร้อมกัน แต่หน้าที่ต่างกัน พอง-ยุบเป็นบัญญัติอารมณ์ แต่ลึกลงไป คือ รูปธรรมและนามธรรม

ซึ่งเป็นปรมัตถ์ คิดว่าการปฏิบัติโดยใช้พองหนอ-ยุบหนอ กับการกำหนดรูป-นาม สามารถปรับเข้ากันได้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙

ตอนอาจารย์เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ แรก ๆ ภาษาไทยยังไม่ค่อยแตกฉานเพราะอยู่บ้านพูดแต่ภาษาอีสาน จะฟังจะพูดอะไรก็ไม่ค่อยแตกฉาน สมัยก่อนฟังเพลงไทยเข้าใจความหมายแต่ไม่เข้าใจความรู้สึกว่าเพลงไทยนี่จะสื่อความอะไร ไม่เหมือนหมอลำอีสาน อาจารย์ฟังแล้วเข้าใจความรู้สึกในเพลงได้ดี บางทีฟัง ๆ ไปก็ซาบซึ้งกินใจจนน้ำตาไหลออกมาก็มี จนเข้าปีที่สามที่สี่ที่มาอยู่กรุงเทพฯ แล้วถึงจะแตกฉานภาษาไทยเพราะต้องใช้ภาษากลางทุกวัน

เวลามีโอกาสแสดงธรรม แรก ๆ คิดภาษากลางไม่ออกเลย ต้องพูดอ้อมไปอ้อมมากว่าจะเข้าประเด็น บางครั้งอยากจะเทศน์เป็นภาษาอีสานไปเลยเพราะเราคิดคำไทยไม่ทัน แต่อาจารย์เกรงใจกลัวว่าคนฟังจะฟังภาษาอีสานไม่ออกเพราะเรามาแสดงธรรมที่วัดในกรุงเทพฯ

มีคนอีสานหลายคนประสบปัญหาคล้าย ๆ กับอาจารย์ช่วงมาอยู่วัดมหาธาตุฯ แรก ๆ มีเด็กวัดมาจากอีสานถามความหมายของคำภาษากลางเกือบทุกวัน เพราะคำที่ใช้ใน

ภาษาอีสานหลายคำพูดไม่เหมือนภาษากลาง เช่น "ยอดฟักทอง" ภาษาอีสานเรียกว่า "ยอดบักอึ" "จิ้งเหลน" เรียก "ขี้โก๊ะ" "จิ้งจก" เรียก "ขี่เกี้ยม"

เด็กวัดคนหนึ่งไปโรงเรียนแล้วมาเล่าให้ฟังว่าเขาฟังครูถามไม่เข้าใจ เด็กเล่าว่าครูถามคำถามว่า "ประโยชน์ของฟันคืออะไร?" เด็กไม่เข้าใจคำว่า "ฟัน" จึงตอบไม่ได้ กลับมาถามว่า "ฟัน" ภาษาอีสานเรียกว่าอะไร อาจารย์ก็บอกเขาไปว่า "แข่ว" เด็กถึงกับร้อง อ๋อ!!! แล้วก็จะไปตอบครูที่โรงเรียนในวันรุ่งขึ้น เย็นวันรุ่งขึ้นเด็กกลับจากโรงเรียน อาจารย์เลยเดินเข้าไปถามว่าไปตอบคุณครูมาหรือยังว่าประโยชน์ของฟันคืออะไร เด็กบอกว่าไปตอบคำถามมาเรียบร้อยว่า "แข่วเอาไว้ย้ำข้าว" อาจารย์หัวเราะเลยเพราะเขาตอบครูเป็นภาษาอีสานแปลว่า ฟันใช้เคี้ยวอาหาร

มีอยู่ช่วงหนึ่งสมเด็จอาจฯ ท่านไปเปิดสำนักปฏิบัติธรรมบ้านเพ จังหวัดระยอง ท่านให้พระในวัดไปด้วยห้าคันรถ อาจารย์ก็ไปด้วย พอไปถึงบ้านเพ มีญาติโยมมาต้อนรับมากมาย อาจารย์เห็นวัดใหญ่มีพระเยอะแยะเลยอยากไปเดินดูไปรอบ ๆ วัด มีโยมคนหนึ่งมาเห็นอาจารย์เดินอยู่คนเดียว โยมเลยมาคุยด้วย เขาพูดภาษาไทยแต่สำเนียงออกทางพื้นบ้าน ตอนนั้น

อาจารย์ไม่คล่องภาษาไทย เลยต้องฟังอยู่นานถึงจะเข้าใจกัน เราเองไม่แตกฉานภาษาไทย ยิ่งพูดผ่านสำเนียงพื้นบ้านด้วย ยิ่งฟังยากเข้าไปอีก

คราวหนึ่งอาจารย์ไปหนองคาย มีพระชวนไปเปิดสำนักอภิธรรมวัดมหาพุทธวงษา ป่าเดื่อ ที่อำเภอท่าเดื่อ หนองคาย โยมเขาเห็นว่าอาจารย์เป็นคนอีสานเลยนิมนต์ให้เทศน์เป็นภาษาอีสาน อาจารย์เกรงใจพระเพื่อนที่ชวนเราไป เขาเป็นคนประจันตคาม ก็พูดอีสานได้ เลยให้เขาขึ้นเทศน์ คราวนี้ปกติเวลาอยู่กรุงเทพฯ จะเทศน์กันเป็นภาษากลาง เขาก็เทศน์เป็นภาษากลางจนจบ แล้วพวกเราก็ข้ามไปทำบุญต่อในเวียงจันทน์ โยมเขาอยากฟังอาจารย์เทศน์ อาจารย์เลยให้เพื่อนเทศน์อีกแต่บอกว่าให้เทศน์ภาษาอีสาน เขาก็เทศน์ภาษาอีสาน พระเพื่อนบอกว่าเราคนอีสาน ยังไงก็พูดอีสานได้คล่องแคล่วกว่า เวลาพูดภาษากลางต้องนึกคำพูดอ้อมไปอ้อมมา แต่เวลาพูดอีสานเหมือนกับภาษาอยู่ในตัวเราไม่ต้องคิด ไม่ต้องนึกมันก็พรั่งพรูออกมาเอง

คราวนี้เขายืนยันให้อาจารย์เทศน์ อาจารย์ก็เทศน์เป็นภาษาอีสาน เป็นครั้งแรกในชีวิตที่พูดธรรมะเป็นภาษาอีสานในประเทศลาว อาจารย์ก็เทศน์ได้โดยไม่ติดขัด มาคิดดูคนอีสาน

เขาเข้าใจหลักพุทธดีมาก มีกลอนอีสานที่เรียกว่า “พยา” หลายอันที่อาจารย์จำได้แล้วนำมาเทศน์ในวันนั้น ส่วนใหญ่มักจะอิงธรรมะทั้งสิ้น เช่น

ทุกข์อยู่ในขันธ์ ๕
ย่อลงมาเหลือขันธ์ ๔
ทุกข์อยู่ในชาตินี้
มีแต่ข้อยผู้เดียว

แปลว่า ขันธ์ ๕ เป็นทุกข์ แม้นามขันธ์ ๔ คือไม่มีรูปแล้วเหลือแต่นามขันธ์ ๔ ก็ยังเป็นทุกข์ แม้แต่มีแต่รูปก็เป็นทุกข์ ทุกข์ตลอดเมื่อมีขันธ์

อาจารย์เทศน์จบจึงเข้าใจเรื่องความสำคัญทางภาษา

มีคำพูดอยู่คำหนึ่ง คือ “ภาษาเปรียบเหมือนกำแพงในการแสวงหาความรู้”

หากพิจารณาให้ดี ภาษาตัวเดียวแต่ทำหน้าที่สองอย่าง อย่างคนที่เข้าใจภาษาอังกฤษอย่างลึกซึ้งจะสื่อสารได้ ไม่ต้องใช้ความตั้งใจเป็นพิเศษก็รับข้อมูลและถ่ายทอดออกมาได้ ในทางกลับกันคนที่ไม่เข้าใจก็จะเห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นอุปสรรค เปรียบเหมือนกำแพงถ้าต้องการเข้าใจ ก็ต้องศึกษาหาความรู้เพื่อให้เข้าใจภาษาอังกฤษเป็นการทำลายกำแพงที่กั้นขวางการแสวงหาความรู้

ในพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าถ่ายทอดธรรมะผ่านภาษาบาลี ภาษาบาลีจึงเปรียบเสมือนกำแพงที่ขวางกั้นการแสวงหาความรู้ทางธรรมะ คนที่ไม่เข้าใจภาษาบาลีก็เรียนรู้ผ่านการจำสิ่งที่ผู้อื่นแปลให้ อย่างนี้ไม่เรียกว่าเข้าใจธรรมะ เพราะไม่มีความแตกฉานในภาษาบาลีจะกล่าวว่าเข้าใจธรรมะไม่ได้ คนไม่มีปัญญาศึกษาภาษาบาลีก็จะท้อถอย ไม่เห็นความสำคัญ ศึกษาธรรมะจากการแปลเป็นภาษาไทยอย่างเดียว ภาษาบาลีจึงเป็นภาษาของผู้มีปัญญาที่ฝึกฝนตนให้มีความชำนาญคล่องแคล่ว จนภาษาบาลีซึมซาบเข้าไปในตัว เมื่อศึกษาธรรมะที่พระพุทธเจ้าแนะนำผ่านภาษาบาลี เราจะเข้าใจโดยอรรถและพยัญชนะได้ทันที

แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือผู้ที่รู้ เข้าใจ และแตกฉานในภาษาบาลี "จะเข้าใจความหมายอันลึกซึ้งของธรรมะโดยสภาวะ" อาจารย์เห็นด้วยที่ประชาตัดสินใจเริ่มเรียนภาษาบาลี สำหรับอาจารย์คิดว่าบาลีเรียนแล้วสนุก แต่ที่มากกว่าความสนุกคือภาษาบาลีมีประโยชน์และเป็นภาษาของผู้มีปัญญา

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๙

"เป็นไงประชา เรียนบาลีสนุกไหม"

"สนุกครับ ไม่ง่ายเลยครับ เรียนชั่วโมงแรกในชีวิตรู้สึกสนุกดีครับ ถึงไม่ง่าย แต่ก็สนุกครับ ยังไม่เข้าใจทั้งหมด ตอนนี้ฟังจับแนวทางไปก่อนครับ"

ตอนอาจารย์บวช ได้เรียนนักธรรม ผู้ใหญ่เขาแนะนำว่าต้องเรียนบาลี ผู้ใหญ่พูดให้ฟังว่า

"คนเก่ง เรียนสนธิ เรียนนาม แล้วจะฟังภาษานกได้"

เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาบริสุทธิ์ เป็นภาษาดั้งเดิมที่คนต้นกัปใช้สื่อสาร ความหมายของภาษาบาลีในสมัยโบราณตรงไปตรงมา ไม่มีข้อมูลที่ไม่มีประโยชน์มาเจือปน ภาษาบาลีสื่อสารได้เข้าถึงสภาวะ ผู้เรียนต้องมีปัญญาถึงจะเรียนได้ดี และที่สำคัญที่สุด ภาษาบาลีเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนธรรมะจนกระทั่งมีผู้บรรลุธรรม คนเขาถึงพูดว่าเรียนบาลีจนเก่งแล้วก็จะเข้าใจภาษานกได้

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๗ มิถุนายน ๒๕๕๙

บ้านอาจารย์เป็นชาวนายากจน พ่อแม่พี่น้องทุกคนต้องช่วยกันทำงาน ทำนา ทำไร่ตลอดเพราะเราไม่มีเงินไปจ้างคนอื่นมาช่วยงาน ตื่นมาแต่เช้าก็เห็นพ่อแม่เตรียมอาหารไปทำนา อาจารย์เรียนแค่ ป. ๔ ตามหลวงกำหนด แล้วก็ออกมาช่วยที่บ้านทำนา ตอนออกมาทำงานอายุเพิ่งจะสิบขวบเท่านั้น

อาจารย์มีพี่น้องหกคน
พี่สาวคนโตชื่อนางเป้า
พี่สาวคนรองชื่อนางจัน
พี่สาวคนที่สามชื่อนางอร
พี่ชายคนโตชื่อนายชา
พี่สาวคนเล็กชื่อนางพา
แล้วก็มาถึงอาจารย์เป็นคนสุดท้ายชื่อนายพอ

คนโบราณที่บ้านนอกเขาจะตั้งชื่อสั้น ๆ กันทั้งนั้น เพราะเรียกชื่อง่ายและแต่ละชื่อก็มีความหมายด้วย อย่างอาจารย์ชื่อว่า “พอ” เพราะที่บ้านมีลูกหลายคน มีพี่น้องมากแล้ว

พ่อแม่คิดว่าถ้ามีลูกมากกว่านี้จะลำบาก เลยตั้งชื่ออาจารย์ว่า "พอ" จะได้ไม่ต้องมีลูกอีกแล้ว

พี่น้องบางคนพอโตขึ้นมาก็ไปเปลี่ยนชื่อกัน เช่น นายชา พี่ชายอาจารย์ ตอนไปเกณฑ์ทหารได้เปลี่ยนชื่อเป็น "นายบัญชา" นางพา พี่สาว ก็เปลี่ยนชื่อเป็น "นางยุพา" ตอนเขาแต่งงาน

อย่างอาจารย์เองก็เปลี่ยนชื่อ จาก พอ เป็น ภาณุวัฒน์ ในปี ๒๕๐๓ ที่คิดเปลี่ยนเพราะตอนนั้นสอบได้เปรียญ ๓ แล้วต้องไปถ่ายรูป ที่ร้านถ่ายรูปเขาแนะนำว่าควรเปลี่ยนชื่อจากคำสั้น ๆ ไปเป็นชื่อที่ยาวขึ้นเหมือนกับชื่อปกติของพระทั่วไป เวลาฟังชื่อแล้วจะได้เหมาะสมขึ้น อาจารย์เลยตัดสินใจเปลี่ยนเป็น มหาภาณุวัฒน์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด อาจารย์จะผูกพันกับนางพามากที่สุด พี่ ๆ ทุกคนจากไปกันนานแล้ว แต่อาจารย์ไม่ค่อยรู้สึกเสียใจมากนัก มีตอนที่นางยุพาจากไป อาจารย์รู้สึกสะเทือนใจมาก จนถึงตอนนี้ก็ยังมีคิดถึงบ้างเป็นบางครั้ง ตอนเด็ก ๆ อาจารย์เริ่มทำนาใหม่ ๆ นางยุพาที่อายุไล่เลี่ยกันก็มาช่วยดูแลอาจารย์และมาช่วยทำนาร่วมกันตลอดเวลา เงยหน้ามาเมื่อไรก็จะพบนางยุพาอยู่ใกล้ ๆ กับอาจารย์เสมอ ไม่ว่าอาจารย์จะไปอยู่ตรงไหนก็จะมีนางยุพาอยู่เป็นเพื่อนเสมอ

จนรู้สึกว่าเขาเป็นทั้งพี่สาว เป็นทั้งเพื่อนร่วมทำนา เป็นทั้งเพื่อนเล่น จนผูกพันกันมาก พอตอนอาจารย์โตขึ้น นางยุพาก็แต่งงานออกเรือนไป แต่ก็ยังสนิทสนมไปมาหาสู่กันตลอดไม่ห่างไปไหน ตอนที่อาจารย์จะตั้งชื่อใหม่ อาจารย์จึงเอาชื่อพี่พามานำหน้าชื่อเป็น "มหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล" ใช้มาจนถึงทุกวันนี้

เวลาเราคุ้นชินกับอะไร จิตใจของเราก็จะระลึกถึงแต่สิ่งนั้น ๆ เสมอ ๆ ยิ่งคุ้นชินก็ยิ่งนึกถึง ยิ่งนึกถึงก็ยิ่งคุ้นชิน เหมือนเวลาเราทำอกุศล ก่อนจะทำอกุศล จิตก็จะคิดแต่เรื่องอกุศลอยู่บ่อย ๆ จนในที่สุดกระทำอกุศลออกมา พอทำอกุศลแล้วจิตก็จะระลึกถึงแต่อกุศลนั้น ๆ ยิ่งนึกถึงบ่อย ๆ ก็ยิ่งคุ้นชินมาก คุ้นชินมากขึ้นก็นึกบ่อย ๆ นึกถึงบ่อย ๆ ก็ล่วงออกมาเป็นการกระทำที่ไม่ดีในที่สุด

กุศลก็ไม่ต่างกัน ถ้าจิตใจเราเป็นกุศล เราก็จะระลึกถึงกุศลอยู่บ่อย ๆ เวลาระลึกถึงกุศลอยู่บ่อย ๆ จิตก็จะคุ้นชินกับกุศลอยู่เสมอ ๆ ยิ่งคุ้นชินกับกุศลมาก ก็จะยิ่งไม่ทำอกุศล ยิ่งไม่ทำอกุศลมากเท่าไร จิตก็จะระลึกถึงแต่กุศล ระลึกบ่อยเข้าจิตก็จะคุ้นชินกับกุศล และในที่สุดเราก็จะทำแต่กุศลแล้วก็ละอกุศลมากขึ้น ๆ ทุกวัน

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙

ทุกวันที่อาจารย์ลงนา จะได้ยินพระลั่นกลองทุกวัน กลองที่วัดดังลั่นไปไกลจนคนในหมู่บ้านได้ยินกันทุกคน แต่ตอนนั้นชีวิตอยู่กับท้องไร่ท้องนา ไม่มีโอกาสคิดถึงเรื่องอื่น ใจก็คิดแต่ว่าจะทำงานให้เสร็จไปวันหนึ่ง ๆ ตกเย็นกลับบ้าน กินข้าวกินปลาแล้วก็เข้านอน

สมัยก่อนมีอาหารอย่างหนึ่งเรียกว่า ข้าวแดกงา คือเอาข้าวเหนียวไปนึ่งจนสุก แล้วก็นำมาตำในครก ตำจนละเอียดเป็นแป้งเหนียวขนาดสากจะติดกับครกขึ้นมาได้แล้วก็นำงาคั่วโรยลงแล้วก็ตำต่อจนเข้ากัน ตำข้าวแดกงาเหนื่อยมาก แต่พอตำเสร็จได้กินรสชาติอร่อยคุ้นลิ้นมาก เมื่อก่อนเป็นอาหารโปรดของอาจารย์เลย

วัน ๆ ก็ได้แต่คิดถึงแต่เรื่องความเป็นอยู่ในชีวิตจนหมดวัน จนช่วงอายุได้สักสิบสี่สิบห้า มีวันหนึ่งได้ยินเสียงกลองที่ดังมาจากวัด แล้วคิดต่อไปว่า เรื่องศาสนานี่ยังไง มีจริงหรือ พระพุทธเจ้าที่เรากราบไหว้มีจริงหรือ เพราะวัน ๆ เราได้แต่ยุ่งไปวัน ๆ ขนาดอาจารย์ก็เคยเป็นเด็กวัดยังคิดไม่ออกเหมือนกัน

จนมาถึงเกณฑ์ที่ต้องบวช พอบวชเข้ามาได้ศึกษาเล่าเรียน จึงเข้าใจถึงพระกรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนธรรมะให้พวกเราได้เรียน พอเริ่มได้เรียนก็เข้าใจว่าธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ต้องตั้งใจและเอาใจใส่ อย่างเช่นทำข้าวแดกงากว่าจะได้มาทานต้องทั้งคั่วงาทั้งตำข้าวจนพร้อมเป็นอาหารให้เราได้ทาน

การศึกษาธรรมะ ต้องรู้เรารู้เขา รู้เราก็คือเราต้องตั้งใจเอาใจใส่การเรียนอย่างสม่ำเสมอ รู้เขาคือต้องรักการทบทวนตำราด้วย เราเรียนตำราเขาแล้วจึงต้องทบทวนเขาให้เข้าใจคือเข้าไปในใจ เรียนเพียงในห้องอย่างเดียวก็จะได้แค่แง่มุมเดียว การทบทวนตำราจะทำให้เราเรียนรู้ธรรมะในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้นจนเราเข้าใจเนื้อความหลักได้อย่างแม่นยำในที่สุด

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๙

อาจารย์เป็นตัวของตัวเองตั้งแต่เด็ก ๆ ทำอะไรเองได้ทุกอย่าง ทำงานของผู้ใหญ่ก็ได้ ทำนา ทำไร่ จับปลา ทำได้ทำเป็นทุกอย่าง พอจบ ป.๔ พ่อให้ออกจากโรงเรียนมาช่วยที่บ้านทำงาน ตอนนั้นอายุแค่สิบขวบแต่อาจารย์ทำได้ทุกอย่าง เช้าก็ออกไปทำงานกับพ่อ ช่วยกันกับพี่สาว อาจารย์ประทับใจพี่สาวที่ชื่อพามาก เขาขยันจริง ๆ ทำงานไม่หยุด อาจารย์ไม่เคยเห็นเขาอยู่เฉย ๆ เลย

ออกโรงเรียนมาสักพัก พ่อก็อยากให้ไปเป็นเด็กวัด อายุประมาณสิบสองปี อาจารย์ก็ไปอยู่ที่วัดช่วยงานทุกอย่าง ทำหน้าที่ของเด็กวัดตามที่พ่อต้องการ อาศัยอยู่ที่วัดได้ประมาณปีกว่า ๆ อาจารย์ไม่ชอบเลย ด้วยความที่เป็นเด็ก ได้แต่คิดถึงบ้านทุกวัน นึกย้อนกลับไป อาจารย์เข้าใจ คำว่า “Homesick” ได้ชัดเจน

อาการ “Homesick” คือ ไม่ใช่คิดถึงบ้าน ไม่ใช่คิดถึงคนที่บ้าน ไม่ใช่คิดถึงกิจกรรมที่บ้าน อาการคือไม่อยากอยู่ในที่ ๆ เราอยู่เพราะจิตใจไม่สบายกับสภาพแวดล้อมที่เรากำลัง

อยู่ในขณะนั้น รู้อย่างเดียวว่าไม่ชอบสถานที่ ๆ เราอยู่ ไม่ชอบสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว คิดได้แค่ว่าเราไม่อยากอยู่ในที่นั้น ๆ ร่างกายก็ป่วยไม่สบายตาม เป็นโน่นเป็นนี่ เหมือนไม่สบายตลอดเวลา แล้วในที่สุดจึงคิดได้ว่า "เราอยากกลับบ้าน"

บอกแม่ไปว่าไม่อยากอยู่ที่วัดแล้ว ขอให้แม่มารับกลับบ้านเพราะป่วยไม่รู้ว่าเป็นอะไร พอแม่มารับให้กลับไปบ้าน อาการป่วยก็หายเป็นปลิดทิ้ง เลยเข้าใจว่า อาจารย์เป็นโรค "Homesick"

ตอนนี้ก็ยังมีบางครั้งที่ระลึกถึงที่บ้านแม้ว่าบ้านเราไม่มีแล้ว พ่อแม่พี่น้องก็ไม่อยู่แล้ว เพื่อนบ้านก็ไม่อยู่แล้ว สมัยก่อนพื้นที่บ้านของอาจารย์เป็นที่ลุ่มริมแม่น้ำ น้ำไหลมากสมบูรณ์ตลอดทั้งปี หน้าแล้งก็ไม่ขาดน้ำ หน้าน้ำก็ท่วมจนถึงใต้ถุนบ้าน บ้านสมัยก่อนจะปลูกยกใต้ถุนสูง ๆ ไว้เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย หน้าน้ำทีไรต้องย้ายวัวควายที่ผูกไว้ใต้ถุนไปไว้ที่ดอนจะได้ไม่จมน้ำตาย ปัจจุบันบ้านคงโดนรื้อไปหมดแล้ว พื้นที่ที่บ้านก็น่าจะโดนน้ำซัดไปจนหมดแล้วเหมือนกัน แม้บ้านไม่มีแล้ว แม้ไม่มีใครอยู่แล้ว อาจารย์ก็ยังคิดถึงบ้านอยู่เหมือนกัน

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

๕ กันยายน ๒๕๕๙

คนเราจิตชอบอะไรก็จะมุ่งมั่นขวนขวายเรียนรู้และให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น ๆ เป็นพิเศษ ตอนบวชใหม่ ๆ อาจารย์เริ่มเรียนบาลี เห็นอะไรก็จะนึกให้เป็นภาษาบาลีไปเสียหมด นึกว่าสถานที่ต่าง ๆ เป็นภาษาบาลีจะเรียกว่าอะไร พยายามเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นภาษาบาลี พอมาเรียนพระอภิธรรมก็นึกทุกอย่างเป็นอภิธรรม แยกอำนาจปัจจัย มองทุกอย่างเป็นปรมัตถ์ไปทั้งหมด บางคนที่เขาสนใจพระสูตรก็มุ่งมั่นเรียนรู้ข้อมูลในพระสูตรมาบรรยาย อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่แสดงในพระสูตร เช่นธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอน เมื่อทรงแสดงธรรมเทศนาแล้วมีผู้บรรลุธรรมจำนวนกี่ท่าน แต่ละท่านที่บรรลุธรรมแล้วก็จะมีเรื่องราวแสดงว่าไปเกิดในที่ใดหรือบรรลุวิมุตติไม่เกิดอีก

ทุกครั้งที่อาจารย์ได้ยินเรื่องพระสูตรมักจะพิจารณาและตั้งข้อสังเกต โดยเฉพาะเรื่องผู้ที่บรรลุธรรม การฟังธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงล้วนเป็นบุญเป็นกุศลแก่ผู้ฟังทั้งสิ้น แต่เราลองมาพิจารณากันว่าที่พระอริยบุคคลเหล่านั้นบรรลุธรรมเพราะอะไร

ประชาว่าท่านฟังเรื่องราวอะไรเป็นพิเศษหรือเปล่า ลองสังเกตให้ดีว่าเรื่องราวที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงล้วนเป็นสัจธรรมที่ดำเนินเรื่องราวด้วยรายละเอียดที่สอดคล้องกับความสามารถของผู้ฟังในแต่ละหมู่ชน คือพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดผู้ที่กำลังจะบรรลุมรรคผลเป็นเฉพาะ ๆ ตามข่ายพระญาณ มีตัวอย่างและรายละเอียดเหตุการณ์รวมทั้งกาลเวลาที่ต่อ ๆ ไปด้วย เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาจบ ย่อมมีผู้บรรลุธรรมทุกครั้งอย่างแน่นอน

แต่การบรรลุธรรมของพระอริยบุคคลเหล่านั้นมิได้มาจากเรื่องราวที่ได้สดับฟังมาจากพระโอษฐ์เลย เพราะเรื่องราวที่พระพุทธองค์ทรงแสดงล้วนเป็นบัญญัติทั้งสิ้น การพิจารณาบัญญัติธรรมไม่สามารถทำให้บุคคลผู้ใดบรรลุธรรมได้ทั้งสิ้น การโยนิโสมนสิการก็ไม่ทำให้เกิดการบรรลุธรรมได้เช่นกัน เพราะถ้าเพียงแต่คิดตามไม่สามารถให้มรรคจิตเกิดขึ้นได้

มีผู้ถกเถียงกันมากว่าหลังจากพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาจบลง พระอริยบุคคลเหล่านั้นบรรลุธรรมได้อย่างไร คำตอบมีในพระอภิธรรมแล้ว แม้แต่การเพ่งแบบสมถะหรือการเจริญอานาปานัสสติในสายสมถะก็ไม่สามารถทำให้มรรคจิตเกิดขึ้นได้

ฉะนั้น สรุปได้ว่าในขณะที่พระอริยบุคคลเหล่านั้นสดับฟังพระสูตรแล้วได้เจริญวิปัสสนาพิจารณารูปนามตามวิธีที่เหมาะสมตามพระสูตรที่ทรงแสดงจนมรรควิถีเกิดอย่างรวดเร็วและบรรลุเป็นพระอริยบุคคลหลังจากที่พระพุทธองค์แสดงธรรมเทศนาจบลง พระพุทธองค์ทรงสรุปพระสูตรทุกเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงแสดงด้วยอริยสัจจ์ ๔ ทั้งสิ้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

คณะ ๒๗

อาจารย์เคยฉันมังสวิรัติมาก่อนนะ ฉันอยู่ประมาณสามปี ช่วงที่เข้ามาอยู่วัดมหาธาตุฯ ใหม่ ๆ ประมาณปี ๒๔๙๗ ฉันอยู่เกือบสามปี ตอนนั้นเพิ่งมาอยู่กรุงเทพ ฯ ใหม่ ๆ ยังบิณฑบาตไม่พอฉัน ช่วงนั้นมีโยมคนหนึ่งเขามาสร้างกุฏิส่วนตัวบริเวณที่ว่างหน้าคณะ ๓ ตรงที่กำลังสร้างกุฏิแม่ชีอยู่ในปัจจุบัน เขามาอาศัยวัดเพื่อปฏิบัติธรรมและก็ตั้งใจทำบุญด้วย ทุกวันจะมานิมนต์พระสองสามรูปเพื่อถวายเช้า ถวายเพล แต่เขาทานมังสวิรัติ เขาจึงเตรียมอาหารมังสวิรัติ ไว้ถวายเช้าและเพลทุกวัน เขามานิมนต์อาจารย์ทุกวัน อาจารย์รับนิมนต์ไปฉันที่กุฏิเขาทุกวันเช่นกัน

อาหารมังสวิรัติสมัยก่อนไม่เหมือนสมัยนี้ เขาปรุงทุกอย่างเหมือนอาหารปกติใส่กระเทียมใส่ผักชี รสชาติใช้ได้ อาจารย์ฉันแรก ๆ ก็ไม่คุ้นเคย แต่ฉันไปเรื่อย ๆ ก็รู้สึกว่าดีเหมือนกันเพราะในช่วงสามปีนั้นไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยเลย ไม่เป็นหวัด สุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก แต่พอระยะหลัง ๆ มาสังเกตว่าแรงไม่ค่อยมีเพราะไม่ได้ฉันเนื้อสัตว์เลย อาจารย์ต้องทำงานเก็บกวาดในโบสถ์แล้วยังต้องเรียนบาลีอีก พอเริ่ม

บิณฑบาตได้เพียงพอกับที่ต้องฉันในแต่ละวัน ประกอบกับหลัง ๆ ต้องทำงานมากขึ้นและเรียนมากขึ้น อาจารย์ก็กลับมาฉันอาหารที่มีเนื้อสัตว์ตามปกติในที่สุด

ปีที่กลับมาฉันเนื้อสัตว์นั้นเป็นปี ๒๔๙๙ ปีที่กำลังจะสอบเปรียญต้นพอดี การเรียนบาลีในสมัยก่อนต้องเรียนไวยากรณ์พื้นฐานและแปลธรรมบทถึงสามปีจึงจะสามารถเข้าสอบได้ เนื้อหาวิชาแบ่งออกเป็น วิชามูลไวยากรณ์ ๑ ถึง ๔ ใช้เวลาเรียนหนึ่งปีเต็ม วิชาธรรมบท ๑ ถึง ๔ ใช้เวลาเรียนอีกหนึ่งปี แล้วปีที่สามจึงเรียนควบทั้ง ๘ วิชาเพื่อเตรียมสอบเปรียญต้น ทุกปีเรียนไม่เคยจบเล่มเพราะเนื้อหามาก ขนาดพระเณรเรียนกันบ่าย เย็น ค่ำ ทุกวันยังเรียนไม่เคยจบ ทุกปีที่สอบชั้นสูงขึ้นก็ไม่มีปีไหนที่เรียนจบเช่นกัน กว่าจะผ่านการเตรียมตัวสอบ พระเณรทุกคนต่างคล่องแคล่วชำนาญไวยากรณ์กันมากแล้ว เรียกว่า ประโยคสามก็มีความรู้พอสมควรในการใช้ภาษาบาลีได้ในระดับหนึ่ง

ก่อนสอบพระบางรูปก็ไปอบรมในวัดอื่น ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแนวโน้มเอามาติวกันในหมู่เพื่อน ๆ พระด้วยกัน แต่อาจารย์ไม่ไปอบรมกับเขาเพราะคิดว่าเรียนปกติยังไม่จบเลย ถ้าตั้งใจ ทบทวนเนื้อหาก็น่าจะพอ อาจารย์ก็สอบผ่านทุกปี

ในช่วงนั้นพระเณรเรียนบาลีกันมาก ในวัดมหาธาตุฯ มีนักเรียนบาลีหลายร้อยคน ตกเย็นทุกคนต่างตั้งใจทบทวนบทเรียน อ่านเพิ่มเติมเพื่อเตรียมบทเรียนของวันรุ่งขึ้นกันทั้งวัด บรรยากาศการศึกษาบาลีเป็นบรรยากาศที่ดีมากทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

ในสมัยนั้นมีเณรรูปหนึ่งอยู่วัดพระพิเรนทร์ เป็นเณรที่เก่งวิชาการมาก มีชื่อเสียงโด่งดังมากเพราะจบเปรียญเก้าประโยคตั้งแต่ยังเป็นเณร นักเรียนทุกคนในสมัยนั้นต่างรู้จักชื่อเสียงเณรคนนี้เป็นอย่างดี และนักเรียนทุกคนก็มีกำลังใจกันมากเพราะเณรยังสามารถจบประโยค ๙ ได้และยังได้รับพระราชทานการสนับสนุนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ให้เป็นนาคหลวงในปีนั้นด้วย เณรคนนั้นชื่อเณรประยุทธ์ หรือก็คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในปัจจุบัน นับว่าท่านทำงานสนับสนุนพระศาสนามาตั้งแต่ครั้งที่เป็นเณรจนถึงปัจจุบัน

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

เป็นไง ประชา ผลสอบออกแล้ว นักเรียนสอบผ่านกันได้ใช่ไหม

อันที่จริงการสอบก็เป็นสิ่งที่ดีเพราะเรามีโอกาสได้ประมวลความรู้ที่เรียนมาทั้งหมดในช่วงก่อนสอบ โดยเฉพาะสองอาทิตย์สุดท้ายนี้ กำลังสมาธิจะมีมากทบทวนอะไรก็จะเข้าใจจดจำเนื้อหาได้เป็นอย่างดี การสอบก็เหมือนเป็นการทดสอบความพยายามของเราเอง ไม่ใช่ว่าเป็นการสอบเพื่อเข้าสู่การแข่งขันกับคนอื่นเลย

ทุกปีหลังสอบเสร็จอาจารย์เห็นว่าเขาวุ่นวายกันตลอด ประท้วงผลสอบก็มี ประท้วงข้อสอบก็มี อย่างล่าสุดมีคนมาเล่าให้ฟังว่าคู่มือเฉลยของบางชั้นคลาดเคลื่อนควรจะยกผลประโยชน์ให้กับนักศึกษา อาจารย์มาพิจารณาดู ที่เขาท้วงกันก็ไม่ใช่นัยสำคัญ ส่วนหนึ่งนักศึกษาเองอยากให้ได้คะแนนมากตามที่เขาตอบ ส่วนคนที่ตอบไม่ถูกก็อยากให้ยกผลประโยชน์ให้แบบนี้เราไม่ได้วัดกับความรู้ของตัวเอง เราเอาความรู้ของเรา

ไปวัดกับคนอื่นว่าอย่างไรก็ดีเราต้องได้ "เอ" เพื่อมาประดับตัวให้เห็นว่าเราเป็นคนเก่งกว่า

บางคนอาจจะไม่สนใจเลยสอบผ่านแล้วก็ผ่านไป อยากได้คะแนนดีก็ตั้งใจในปีถัดไป แบบนี้อาจารย์ว่าดี ในสมัยก่อนประกาศผลสอบเป็นระบบคะแนน นักศึกษาต่างเครียดกันมากเพราะมีผลต่อลำดับ คนทำใจไม่ได้ก็จะเสียใจ คนไม่สนอะไรสอบผ่านไปก็ถือว่าจบกัน อาจารย์ว่าต้องวางใจ แบบนี้ไม่ใช่คนที่ได้เอ อยากได้ร้อยเต็ม คนได้บีบวก อยากได้เอ แบบนี้อาจารย์เห็นแล้วไม่ค่อยจะชอบใจเลย

มีอีกกรณีมาถามอาจารย์ว่าปีนี้ทำไมออกข้อสอบแบบนั้นทั้ง ๆ ที่ไม่เคยออกคำถามแบบนี้มาก่อน ก็มหาเอกของเราเองนี่แหละ อาจารย์อยากจะถามกลับไปว่าที่เรามาศึกษาธรรมะถึงขั้นมหาเอกนี้ เราศึกษาเพื่อชำระกิเลสและเพื่อตอบแทนคุณพระศาสนาใช่หรือไม่ การที่เรามาศึกษาธรรมะ ก็เพื่อจะขัดเกลากิเลสปลายทางของเราไม่ใช่ได้เกรดที่ดีอย่างเดียว แต่ปลายทางของเราควรจะนำธรรมะที่เราได้เรียนมาปรับใช้กับชีวิตประจำวัน คราวนี้การที่ออกคำถามไม่ตรงกับที่เคยสอบมาแล้วทำสอบไม่ได้ นั่นแสดงว่าไม่ค่อยได้สนใจการเรียน สนใจแต่การสอบ ไม่มาเรียนบ้าง ไม่ตั้งใจ

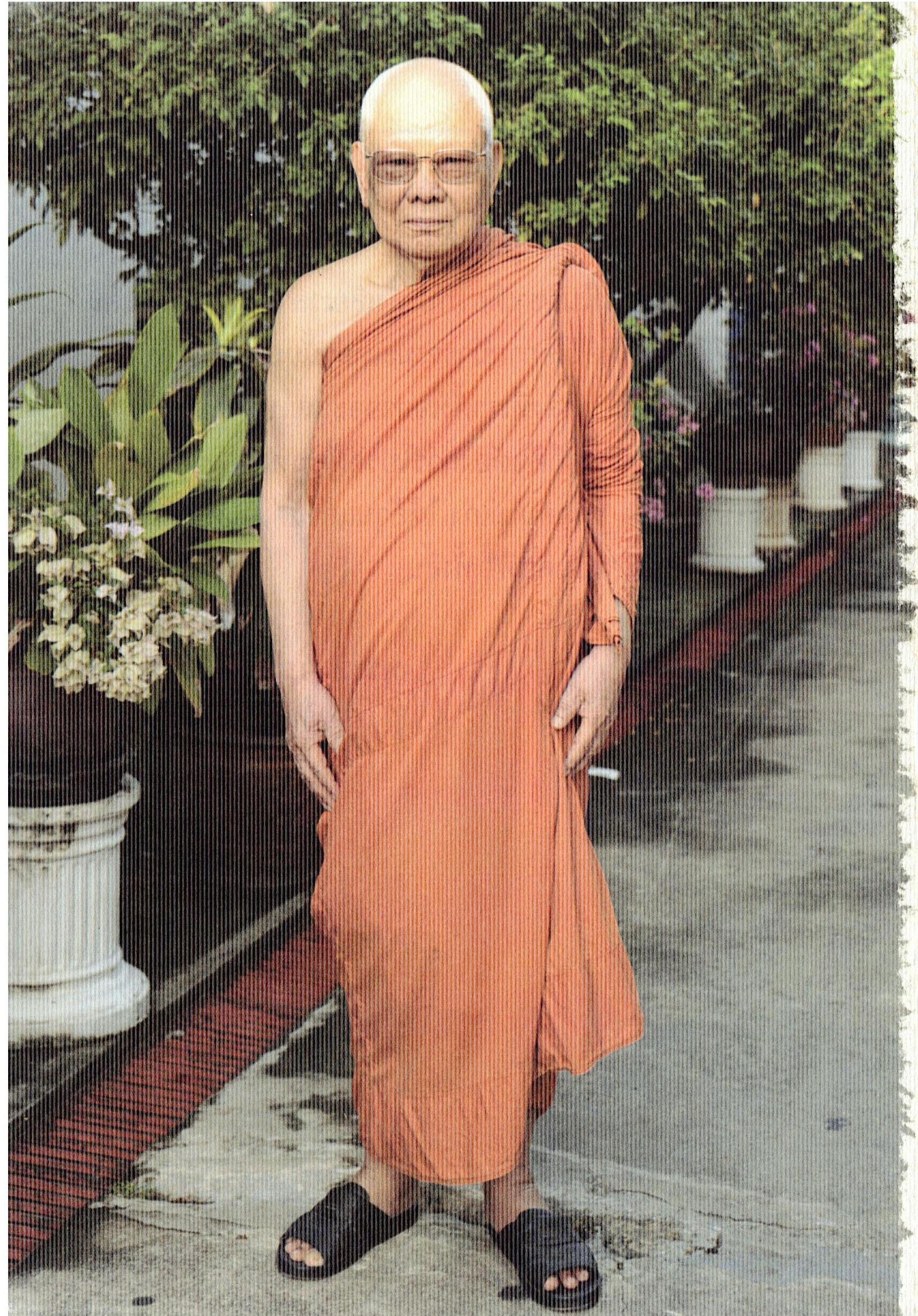
เรียนบ้าง ปลาย ๆ ภาคก็ตั้งใจแต่มาเก็บข้อมูลเพื่อจะนำไปสอบแข่งขันเพื่อให้คะแนนสูง ๆ เรียนวิธีนี้ไม่ได้ประโยชน์ เพราะผ่านไปแล้วก็จะลืมกันหมด

บางท่านเน้นแต่กิจกรรม มัวแต่ตระเวนไปจัดกลุ่มทำศาสนพิธี ไปเน้นเรื่องที่นอกจากการเรียนโดยไม่แบ่งเวลามาสนใจการเรียนเท่าที่ควร พระเราก็เป็นไปด้วย หากเราตั้งใจบ้าง เราก็มีความรู้บ้าง หากเราตั้งใจมาก เราก็มีความรู้มาก หากเราไม่ตั้งใจเลย เราก็จะไม่มีความรู้เลยแม้แต่น้อย ถึงได้ข้อมูลสรุปปลายภาคที่เขาติวกันก็ใช่ว่าจะทำได้ เพราะเนื้อหาที่เรียนมาตลอดทั้งปีมีมากมาย บางส่วนต้องท่อง บางส่วนต้องทั้งท่อง และทั้งทำความเข้าใจ อยากจะสอบผ่านได้คะแนนดีต้องตั้งใจเรียนถึงจะถูก

ที่ประชาถามว่าทำไมอาจารย์ไม่ติวชั้นมัชเอกปีนี้ อาจารย์เริ่มแก่ขึ้น เลยรู้สึกเหนื่อยอยากพัก และที่เห็นอีกอย่างหนึ่งคือ นักศึกษาตระเวนเรียนไปในทุกที่ ทุกรอบทุกอาจารย์จนไม่มีเวลา มาทบทวนสิ่งที่ตัวเองได้เรียนไป อย่างนี้เรียกว่า “เรียนหนังสือไม่เป็น” เรียนเพื่อกลัวข้อมูลตกหล่น จริง ๆ แล้วการเรียนที่สำคัญที่สุดขึ้นอยู่ที่ตัวเรา หากเราเข้าใจและจดจำได้ เรียนรอบเดียวก็เพียงพอ ใช้เวลา

ที่เหลือเพื่อทำความเข้าใจ จับประเด็นธรรมะที่พระพุทธองค์ตรัสสอนก็จะได้มุมมองที่หลากหลายกว่าการตระเวนเรียนตลอดเวลาในวิชาเดียวกัน ทั้งเสียเวลา ทั้งเหนื่อย และที่สำคัญ เราไม่ได้มีโอกาสนำธรรมะเหล่านั้นมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันเลย ทุกสิ่งที่เราตั้งใจอาจจะสูญเปล่าก็ได้ เพราะพระพุทธประสงค์ก็คือต้องการโปรดผู้คนหลากหลายไม่ว่าจะเป็นคนเก่ง หรือคนไม่เก่ง ให้ล้วนแล้วแต่เป็นคนประเภทเดียวกันก็คือ “เป็นคนดี” ทั้งสิ้น

พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล
๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙

"ชราธรรมคำกลอน"

จำขึ้นใจในวิชชาดีกว่าจด
จำไม่หมดจดไว้ดูเป็นครูสอน
จดและจำทำวิชาให้ถาวร
เป็นอาภรณ์มากคุณค่าสง่างาม

อาจารย์พระมหาภาณุวัฒน์ ปิยสีโล

จตุราสีตยานุสรณ์

ปญญาวโร